

Et slag for 2015 Målene

Syv-årige Teddy Mwape i Zambia drømmer om at blive verdensmester i boksning. Han drømmer om en dag at flytte til Irak, for det er et land, han har hørt meget om, så dér må være godt at være.

Til gengæld har Teddy næppe hørt om 2015 Målene, selvom de kan betyde et bedre liv for ham og hans brødre, hvis Zambia når FN's otte udviklingsmål.

På en Millenium-konference til efteråret gør det internationale samfund status over 2015 Målene, men allerede nu står det klart, at det vil knibe gevaldigt med at nå målene ikke mindst for Afrikas vedkommende.

Udvikling har besøgt Zambia i det sydlige Afrika, hvorfra vi sætter fokus på Mål 8. De rige lande har i forhold til Mål 8 forpligtet sig til at give mere og bedre udviklingsbistand, og til at sikre retfærdige handelsregler, gældslettelse og billigere medicin til udviklingslandene.

Læs 2015-tillægget midt i avisen.

Komfurer i en krigszone

"I nabodistriktet, Syanja, snor den indisk finansierede Buddha-vej sig op gennem bjergene. I det fjerne skimtes Himalayas snedækkede tinder, og ned langs bjergskrånningen ligger landsbyer jævnt fordelt. En af dem er Hari Pala.

Små stenhuse er spredt ud over sirlige terrasser med køkkenhaver og kvægfolde. Høsten er netop overstået, og inden for i køkkenerne simrer den hjemmekogte hirsebrændevin allerede på komfurerne..."

Således skriver Kalika Bro-Jørgensen i sin reportage fra Nepals afkroge, hvor Danidas energisektorprogram har formået at skaffe energi til knap 200.000 fattige mennesker.

Side 4-5

NYT FRA DANIDAS STYRELSE

AF BO SIMONSEN

Kun Gates-fonden vil give støtte til vaccination

Et storstilet initiativ til privatisering af vaccinationer i u-lande har ikke været nogen stor succes. I hvert fald hvis 'privatisering' i sig selv er succeskriteriet, for indtil videre har kun få private investorer taget pungen op ad lommen.

En enkelt mega-bidragyder redder dog det privat-offentlige vaccinationsinitiativ fra en privatiserings-fiasko. En halv million reddede liv er dog nok ligeglade, med om redningsmændenes/kvindernes penge er private eller offentlige.

Vi skruer tiden fem år tilbage. I 1999 bliver det privat-statslige partnerskab 'Global Alliance for Vaccines and Immunization' (GAVI) etableret på initiativ af FN's Verdenssundhedsorganisation (WHO) og FN's Børnefond (UNICEF).

Årtiers vaccinationskampagner i Europa og Nordamerika havde resulteret i, at en række alvorlige sygdomme var så godt som udryddet i denne del af verden. Det har betydet, at den globale opmærksomhed på behovet for vacciner er faldet, og at der er blevet færre producenter af vacciner med det resultat, at forsyningssituationen er truet og prisen høj.

Baggrunden for GAVI-initiativet var derfor på ny at sætte skub i vaccinationskampagner i verdens 75 fattigste lande til gavn for de omkring 30 millioner børn, der hvert år ikke bliver vaccineret. Norge, Storbritannien og USA er de største statslige bidragydere til initiativet, men også Danmark har støttet. Danida har indtil nu støttet GAVI med i alt 40 millioner kroner. De private bidrag er det knebet mere med, bortset fra *Bill and Melinda Gates Foundation*, som har støttet med 754 millioner dollars ud af Vaccine Fondens i alt 1,3 milliarder dollars.

GAVI fordeler sine midler efter princippet om 'resultat-baseret ressourceallokering'. Det er en fin formulering for, at hvis et land gennemfører et succesfuldt program og vaccinerer mange flere børn end forudset i ansøgningen – som det for eksempel har været tilfældet i Uganda og Tanzania – modtager landet en bonus på to dollars pr. ekstra vaccineret barn.

Ni millioner børn er siden GAVI's start blevet vaccineret mod de mest almindelige børnesygdomme såsom difteri, tetanus (stivkrampe), mæslinger og polio. Hertil kommer, at 41 millioner børn er vaccineret med en ny kombinationsvaccine, der ud over de ovennævnte sygdomme også beskytter mod hepatitis B (smitsom leverbetændelse), meningitis (hjernehindebetændelse) og gul feber. Det anslås, at mere end 500.000 liv vil blive reddet som følge af den hidtidige indsats.

Danidas Styrelse blev informeret om bevillingen på de 20 millioner kroner til GAVI på styrelsesmødet 17. november. Her blev medlemmerne også orienteret om svaghederne ved den globale vaccinationsalliance: I oplægget til Styrelsen hed det blandt andet, at vaccinationsindsatsen er underlagt en række begrænsninger, som følger af de generelt svage nationale sundhedssystemer, herunder store kapacitetsproblemer. Den største enkeltstående udfordring for GAVI's arbejde er derfor at sikre integrering af initiativets aktiviteter i sundhedssystemets generelle ydelser og således sikre, at indsatsen kan fastholdes.

Med andre ord: Det er ikke til megen nytte at komme farende som sygdomsforebyggende riddere med rejste vaccinationssprøjter og så forlade valpladsen for at drage videre mod andre opsigtsvækkende udfordringer. Vaccinationer skal indgå i en sammenhæng, så dagligdagens sundhedssystem kommer til at fungere bedre, og læger, sygeplejersker og embedsmænd i sundhedsadministrationen uddannes.

"Fra GAVI's side er man bevidst om denne problemstilling og arbejder aktivt med, hvordan man kan medvirke til at styrke nationale sundhedssystemer og styrke koordinationen mellem forskellige indsatser på sundhedsområdet", lød det i oplægget til Styrelsen.

Andre projekter og programmer, der samme dag blev tiltrådt af _Danidas Styrelse:

- Nicaragua: Støtte til transportsektoren (395 mio. kr.)
- Nicaragua: Støtte til uddannelsessektoren (185 mio. kr.)
- Vietnam: Erhvervssektorprogram (196 mio. kr.)
- -Gaza/Vestbredden: Gennemførelse af kommunalreform _ (60 mio. kr.). Omtalt i Udvikling nr. 4/2004.
- Zambia: Støtte til uddannelsessektoren (107 mio. kr.)
- Zambia: Forvaltning af naturressourcer (20 mio. kr.)
- Zambia: Støtte til affaldshåndtering (20 mio. kr.)
- Malaysia: Støtte til affaldshåndtering (29,9 mio. kr.)
- Bidrag til Global Water Partnership (16 mio. kr.)

bosimo@um.dk

Styrelsen for Internationalt Udviklingssamarbejde er rådgivende for udviklingsministeren. I praksis forelægges Styrelsen bilaterale og multilaterale projekter og programmer på over 10 millioner kroner samt oplæg til nye strategier og handlingsplaner. Læs mere om blandt andet Styrelsens medlemmer og tiltrådte bevillinger på www.um.dk/menu/Udviklingspolitik/OmDanida/StyrelsenRaadet/Styrelsen

Danmark klar med aktiv Afrika-kurs

Syv ud af ti konflikter, der behandles i FNs Sikkerhedsråd, involverer afrikanske lande. Udenrigsministerens og forsvarsministerens besøg i Sudan og Etiopien gav Danmark syn for sagen inden den kommende indtræden i Sikkerhedsrådet.

Af Theis Brøgger

Det afrikanske kontinent vil få en større vægt i dansk udenrigspolitik i de næste to år. Det blev understreget i forbindelse med udenrigsminister Per Stig Møllers og forsvarsminister Søren Gades besøg til Afrikas Horn fra den 29. november til den 2. december. På førstedagen af det fem-dage lange besøg mødtes de to ministre blandt andet med Sudans udenrigsminister Mustafa Osman Ismail til en drøftelse af den humanitære tragedie i Darfur samt fredsprocesserne i landet.

Herefter besøgte den danske delegation flygtningelejren Zam Zam i Darfur, hvor 24.000 flygtninge har søgt ly for borgerkrigen.

Ministrene tog herefter til Etiopien, hvor de mødtes med landets udenrigsminister Meles Zenawi i hovedstaden Addis Ababa, hvor også hovedkvarteret for Den Afrikanske Union (AU) er placeret. Her fremhævede udenrigsminister Per Stig Møller Den Afrikanske Union som en af de vigtigste aktører i forebyggelsen og løsningen af Afrikas konflikter, hvorefter han skrev under på programmet 'Afrika for Fred', som samlet giver 248 millioner danske bistandskroner over fem år til AU og andre initiativer og organisationer.

Klar til Sikkerhedsrådet

Udover de officielle møder med politikere i Khartoum og Addis Ababa fik de to danske ministre også lejlighed til at besøge en række danskstøttede projekter i Sudan. Og ved turens afslutning var det en tilfreds udenrigsminister, der glædede sig over Danmarks indledte samarbejde med AU samt over at have fået et mere detaljeret kendskab til de komplekse udfordringer, man står overfor i jagten på en løsning af konflikterne i Darfur samt mellem Etiopien og Eritrea.

- Det er utroligt vigtigt, at vi som medlem af Sikkerhedsrådet ikke kun bygger på, hvad andre store landes ambassader i området kan fortælle os. Danmark kan komme til at spille en konstruktiv rolle i Sudan. Konflikten bliver mere kompliceret, når man kommer tæt på den. Men der er en vilje til at få løst problemerne – det gælder også Etiopien-Eritrea konflikten. Så der er positive ting at tage med, som vi kan bruge ved arbejdet i Sikkerhedsrådet, konkluderede Per Stig Møller.

Theis Brøgger er journalistpraktikant i Udenrigsministeriets Kommunikationsenhed (thebro@um.dk).

FN SÆTTER TAL PÅ SUDANS BEHOV I 2005

8,4 milliarder kroner. Det er ifølge FN, hvad det vil koste at klare Sudans mest akutte behov i 2005. FN og dets partnere i Sudan anmoder således donorer om tilsammen at skaffe halvanden milliard dollars til akut bistand i 2005, og yderligere 600 millioner dollars til livsvigtig nødhjælp i den konfliktramte Darfur-region. Denne humanitære krise anses stadig af FN som den værste i verden lige nu. Med disse nye bistandssummer vil bistanden udefra til Sudan i 2005 blive mere end dobbelt så stor som i 2004, hvor 720 millioner dollars blev doneret til landet. /tb

FEM STJERNER TIL MAYNA

Lotte Inuks fortælling om børnearbejderen Mayna fra Bangladesh er blevet godt modtaget af anmelderne. Bogen "Mayna i flodernes land", som Danida har udgivet i forbindelse med Børnenes U-landskalender 2004, er således tildelt fem stjerner ud af seks i *Berlingske Tidendes* anmeldelse af årets børnejulebøger. Maynas fem stjerner skinner ekstra klart, da bogen ifølge *Berlingske* overgår årets øvrige udgivelser med adskillige stjernelængder. /tb

EKSPERTERNES ANBEFALING TIL BERTEL HAARDER:

Danmark får mest for pengene ved at forebygge aids frem for at behandle aids-ramte

Bertel Haarders ekspertgruppe anbefaler, at Danmark fortsat fokuserer på at forebygge aids gennem støtte til u-landenes sundhedssektorer. Læger Uden Grænser efterlyser, at Danmark med sin innovative kapacitet går i spidsen med behandling.

Af Poul Kjar

- Jeg troede, at vi skulle vælge mellem forebyggelse og behandling, men jeg har nu lært, at forebyggelse simpelthen er så billigt, at der skal vi sætte ind, sagde Bertel Haarder på aids-konferencen, der blev afholdt som en opfølgning på anbefalingerne fra Copenhagen Consensus, hvor aids-bekæmpelse blev udpeget som den bedste investering blandt 10 globale udfordringer.

Nu var spørgsmålet, hvordan de danske bevillingerne til hiv/aids anvendes, så vi får mest udvikling (læs: redder flest menneskeliv) for pengene.

Bertel Haarders ekspertgruppe bestod af Dr. Catherine Hankins fra UNAIDS, Dr. David Wilson fra Verdensbanken, professor Martin Paldam fra Aarhus Universitet og professor Flemming Bro fra Syddansk Universitet. Deres hovedkonklusion er, at ægte nationalt ejerskab og engagement i lande med store aids-problemer er en forudsætning for at bekæmpe epidemien, og at flere penge til aids-bekæmpelse ikke er hele løsningen.

David Wilson fra Verdensbanken brugte Uganda som et eksempel, hvor myndighederne virkelig har vist vilje og handling til at knække aids-kurven. Og Botswana som et eksempel på, at det ikke hjælper noget bare at donere flere penge til behandling. Her er kun 10 procent af de 200 millioner dollars, der er kommet fra store aids-fonde, blevet anvendt.

- Danidas støtte til forebyggelse inden for sundhedssektorerne i de hårdt ramte afrikanske lande er den rigtige vej at gå. Problemet er, at utroligt mange penge er øremærket til aids-behandling, og at der til sammenligning er tale om underfinansiering af den sundhedssektor, der er fundamentet både for forebyggelse og behandling af aids, sagde David Wilson.

Men så lød der protester fra én af tilhørerne. Britiske Philip Clark fra Læger Uden Grænser sagde:

- Det er et stort problem, at Danida i den grad vil fokusere på forebyggelse og ikke på behandling. Hvad med de samfund, der er ved at bryde sammen under aids-byrden. Er det ikke nødvendigt at vise barmhjertighed og hjælpe de stakkels mennesker med medicin?

Philip Clark tilføjede, at jo mere man fokuserer på forebyggelse, desto mere stigmatiserer man de allerede smittede. Og hvordan skal man motivere folk til at lade sig hiv-teste, hvis de ikke har mulighed for at komme i behandling?

Catherine Hankins fra UNAIDS svarede, at der allerede bruges rigtig mange penge på forebyggelse, og at ekspertgruppen støtter FN's initiativ '3 i 5', der betegner målet om, at tre millioner smittede skal være i behandling inden 2005.

- Det er allerede meget ambitiøst og svarer til 15 procent af alle smittede, sagde hun, og professor i økonomi Martin Paldam supplerede, at der virkelig er et stort økonomisk potentiale i at forebygge hiv/aids, fordi det er så relativt billigt i sammenligning med behandling.

- Men hvorfor koster det mere at behandle? Fordi behandlingen stadig er alt for dyr på grund den farmaceutiske industris egeninteresser. Og alle de penge, som I taler om, bliver blandt andet brugt på dyre konsulentrapporter, og alt for

lidt på konkret handling, sagde Læger Uden Grænsers fremskudte knyttnæve, der blev ved med at sætte spørgsmålstegn ved ekspertgruppens anbefalinger til den danske aids-strategi.

- Hvorfor ikke bruge Danmarks innovative kapacitet til at få behandlingen til at fungere. Vi står her i Arkitekternes Hus, et symbol på den danske innovationsevne – og den er der brug for. Blandt andet til at understøtte folkelige organisationer i det sydlige Afrika, der arbejder med at bekæmpe aids, snarere end FN-systemet, der ikke leverer innovative løsninger, foreslog Philip Clark.

I stedet for at blive sur over denne provokation valgte Catherine Hankins fra UNAIDS at rose Læger Uden Grænser for deres utrættelige arbejde med til at flytte fokus over på behandling.

Bertel Haarder, der tydeligvis befandt sig godt i et forum, der lugtede lidt af højskole, sagde, at spørgsmålet nu er, hvordan Danida skal kombinere indsatsen med behandling og forebyggelse i forhold til at opbygge sundhedssystemer i de lande, der er ramt af aids-epidemi.

- Vi vil bruge anbefalingerne og diskussionen her i dag i udformningen af vores nye hiv/aids-strategi. Danmark er en stor donor, og vi vil bruge vores indflydelse til at sætte de her spørgsmål øverst på dagsordenen i EU, FN og andre internationale fora, sluttede Bertel Haarder.

poukja@um.dk

Hvad er barmhjertighed?

Manden bag eksperthøringen Copenhagen Consensus, Bjørn Lomborg, deltog også på aids-konferencen med Bertel Haarders ekspertgruppe. Men uden at bidrage til debatten – hvorfor nu det?

Fem skarpe til Bjørn Lomborg:

- Du deltog i konferencen uden at bidrage til debatten – hvorfor ikke?

- Jeg er ikke ekspert på aids-området – og det har aldrig været meningen, at jeg skulle blande mig i den konkrete faglige diskussion. Men jeg synes, at konferencen gav en fornuftig diskussion af vores valg og fravalg på hiv/aids-området, og jeg er glad for, at regeringen lytter til anbefalingerne fra Copenhagen Consensus og opprioriterer kampen mod aids.

- Hvad mener du om eksperternes anbefaling af, at Danida får mest for pengene ved at satse på forebyggelse?

- Det er da en vigtig pointe at sætte på dagsordenen, hvis vi for det samme beløb kan redde 10 mennesker ved forebyggelse og kun to ved behandling.

- Men mange eksperter og NGO'er er uenige i den konklusion, blandt andre Læger Uden Grænser kritiserer eksperterne for ikke at vise barmhjertighed over for dem, der allerede er smittet med hiv/aids?

- Jamen, hvis vi havde penge til at gøre det hele, så ville det jo være fint. Men hvis vi kan redde flere menneskeliv ved at forebygge frem for at behandle, så er det vel endnu mere barmhjertigt. Man kan med lige så stor ret stille det omvendte spørgsmål: Er det barmhjertigt at lade 10 mennesker smitte, fordi man har nedprioriteret forebyggelsen og i stedet valgt at redde to liv ved at behandle? Prioriteringerne er ubehagelige, men vi må gøre os klart, hvilke valg og fravalg vi træffer.

- Men ifølge ekspertgruppen handler det ikke kun om penge, men i højere grad om at få landene til at engagere sig i kampen mod hiv/aids – og så kan vi vel ikke rigtig bruge din pris/nytte-tankegang længere?

- Politiske problemer afhænger ikke kun af penge, men også af opmærksomhed. Copenhagen Consensus sørger for, at vi sætter fokus på de muligheder, hvor vi kan gøre mest godt. Hvis den øgede opmærksomhed også betyder, at flere u-

landes regeringer får øjnene op for væsentligheden i at gøre mere, så er det endnu en positiv effekt af Copenhagen Consensus.

- Synes du, at vi fik nok for pengene på konferencen – var eksperterne omkostningerne værd?
- Den politiske diskussion er blevet klogere, og vi fik trukket hovedlinjerne op, ved at nogle dygtige hiv/aids-eksperter og økonomer i fællesskab lagde hovederne i blød. Men hvis man havde haft en forventning om, at vi skulle høre mere fra dem, så skulle vi også have givet dem mere end to-tre dage.

/pk

Komfurer i en krigszone

Trods en væbnet konflikt, der har indskrænket udviklingsbistandens rækkevidde, har _Danidas energisektorprogram formået at nå ud i selv de fattigste, maoiststyrede afkroge _af Nepal – i en grad, der overgår alle målsætninger.

Tekst og fotos: _Kalika Bro-Jørgensen

Kathmandu vrimler med dyre importerede firhjulstrækkere – med blå nummerplader bagpå og velklædte, hvide mennesker indeni. Eller måske synes de bare påfaldende i mylderet af udrangerede vrag, der udstøder størstedelen af den grå tåge, som hænger tungt over Nepals hovedstad.

Uden for Kathmandu-dalen tynder det drastisk ud i diplomaterne. Også opbudet af sværtbevæbnede soldater svinder ind, men til gengæld er deres inspektion skærpet. Kun udlændinge slipper let gennem de mange kontrolposter, hvor der tjekkes for mulige terrorister.

Militæret er i højt beredskab i kampen mod den maoistiske oprørshær, der efterhånden kontrollerer 80 procent af det bjergrige kongedømme. Sammen med udbredt korruption gør netop denne konflikt det svært for de internationale organisationer at nå ud i landområderne, hvor udviklingshjælpen ellers er mest tiltrængt.

Danidas energisektorprogram (ESAP) har dog – gennem et tæt samarbejde med lokale NGO'er og det private erhvervsliv – formået at bringe vedvarende energi ud i selv de fattigste, maoiststyrede hjørner af verdens 12. fattigste land.

Langt ude på landet

Landsbyen *Lwang Ghalel* ligger i Kaski-distriktet. For at nå derud må man forcere ujævne bjergveje og krydse rundt ude i det stenede flodleje – en tur kun for standhaftige fodgængere og firhjulstrækkere.

Ram Dhal har netop været nede for at tilse landsbyens lille vandkraftværk og trasker nu op ad de små, stejle stentrin med en ordentlig stak halm på hovedet. Han er en af de to operatører, som vandkraftværkets brugerkomité har ansat til at styre værket. Hver aften skal han tænde for værket inden solnedgang, og næste morgen skal det slukkes, så maskineriet ikke slides unødigt, mens solen sørger for lys, og folk har for travlt i markerne til at se tv og høre radio. I løbet af dagen skal værket tændes, når landsbyens små kornmøller skal kværne og slukkes igen straks efter.

Vandkraftværket er kun to år gammelt. Før det var der ingen elektricitet. Lwang Ghalel ligger så afsides, at det nationale elektricitetsnet ikke forventes at nå frem de første fem år, og derfor kvalificerede landsbyen sig til en klækkelig økonomisk støtte fra ESAP. Men landsbyen er også heldigt placeret i forhold til at udnytte vandkraft. I de flade såvel som meget bjergrige områder af landet er det umuligt, og folk må i stedet investere i solenergi, der er en langt dyrere løsning.

Over de sidste fem år har Danida støttet energisektoren i Nepal med 154 millioner kroner, der går via et center til fremme af alternativ energi (AEPC) under ministeriet for videnskab og teknologi. Herfra kanaliseres pengene ud i landet

gennem lokale NGO'er og private firmaer som støtte til solenergi, små vandkraftværker og forbedrede komfurer. Men folk må selv lægge hårdt fysisk arbejde og en pæn stak kontanter til for at få elektricitet.

Værket i Lwang Ghalel producerer 44 kilowatt og forsyner 227 husholdninger med strøm. AEPC giver et fast støttebeløb pr. kilowatt. _I dette tilfælde tre millioner nepalesiske rupees (240.000 DKK). Beboerne har splejset om de resterende 2,5 millioner, som værket kostede. Hver måned betaler de én rupee (= otte øre) pr. watt de bruger, hvilket er billigere end petroleumslamper og det nationale elektricitetsnet. Brugerafgiften er dels afbetaling på lån, dels opsparing, og landsbyen har nu 260.000 rupees stående i banken til den dag, værket skal repareres eller udskiftes.

For at holde omkostningerne nede har de fleste indbyggere måttet lægge mange timer i arbejdet med at bygge en kanal, der leder vandet fra en lille å ned gennem et langt rør til den turbine, der producerer elektriciteten. Netop disse metalrør samt elmaster og kabler forsinker udbredelsen af vandkraftværker, fordi militæret standser transporterne under påskud af, at de – i maoisternes hænder – kan ende som raketstyr eller bomber.

Siden 2001 er 148 større og mindre mikro-vandkraftværker (under 100 kilowatt) gjort færdige med støtte fra Danida. Men på AEPC mener man, at de 49, der er under konstruktion, også kunne have været i brug nu, hvis ikke det havde været for konflikten.

Elektricitet giver uddannelse

Ram Dhal var tidligere én af de mange nepalesere, der drog til storbyerne eller udlandet for at tjene til familiens opretholdelse og undgå maoisternes tvangsrekruttering. Han arbejdede under kummerlige forhold på en fabrik i Indien og savnede Nepal.

Når AEPC støtter et vandkraftværk, kræves det, at landsbyen opretter en brugerkomité, ansætter operatører til at passe værket og fastsætter en række regler. Alt sammen for at sikre, at beboerne selv kan vedligeholde forsyningen uafhængigt af AEPC og de lokale NGO'er.

Da Ram Dhal fik jobbet som operatør, der betaler ham 2.900 nepalesiske rupees om måneden, blev det endelig muligt for ham at flytte hjem igen. I tilgift har han fået både kone og to børn samt tid til at dyrke sine forældres marker og passe deres bøfler. Og så er levevilkårene også forbedret.

- Det er dejligt at slippe for osen fra petroleumslamperne. Det sved i øjnene og gav en forfærdelig hoste, fortæller Ram Dhal. Men endnu bedre er det at kunne se tv.

- Nu kan jeg se nyheder og følge med i, hvad der sker i resten af Nepal. Jeg kan også se uddannelsesprogrammer, der lærer mig om landbrug og husdyrhold og andre nyttige ting, siger Ram Dhal.

For at fremme demokratiseringsprocessen støtter Danida også de nepalesiske medier med uddannelse af journalister og midler til at oprette lokalradioer. Men omtrent halvdelen af befolkningen er analfabeter og kan derfor ikke læse avis, og for at tænde for radio og tv kræves der elektricitet.

Og den er en mangelvare i Nepal. Hele 80 procent af befolkningen bor i landområderne, hvor det nationale elektricitetsnet kun når 0,8 millioner husholdninger ud af 3,8 millioner. Danida forsøger at nå de resterende tre millioner, og flere end 200.000 af dem har allerede fået adgang til vedvarende energiformer, blandt andet gennem Danidas aktiviteter.

Det eneste problem, Ram Dhal kan se i det nye vandkraftværk, er, at brugerne snyder med strømmen. Der er ingen målere på, så en gang om måneden går Ram Dhal rundt og tjekker, hvor mange elektriske apparater de forskellige husstande har anskaffet. Men eftersom der bliver brugt 42 kilowattimer, og beboerne kun betaler for de 30, ved Ram Dhal, at folk får deres udstyr ud af stikket og gemmer det, når de hører, at han er på vej!

Fanget i krydsilden

Det var den lokale politiker og socialarbejder Tek Bahadur Shresta, der for fire år siden tog initiativ til at få bygget vandkraftværket. Men han er ikke hjemme. Mange mænd og drenge kan ikke blive i landsbyerne, fordi maoisterne tvangsrekrutterer dem. Men det er nu ikke tilfældet her.

- Han er inde i Pokhara hos sin førstekone, fortæller hans andenkone, Laxmi Shresta, der sidder og ammer den yngste af deres tre døtre.

Hun bruger sine 100 watt på et lille tv, en radio og belysning. I køkkenet laver hun mad på et primitivt lerkomfur.

- Jeg kan mærke, at mit og mine børns helbred er forbedret, og det er lettere at holde huset rent. Men jeg kan også holde min butik længere åben, og mine ældste døtre kan lave lektier om aftenen, siger Laxmi Shresta.

Jo, røgen fra petroleumslampen er forsvundet. Tilbage er kun den, som hendes mors veninder puster ud efter tunge inhaleringer på filterløse cigaretter. De sidder og skutter sig i hjørnet og blander sig snart i snakken. Men da talen falder på konflikten, daler stemningen.

De fortæller i munden på hinanden om, hvordan der for blot et par måneder siden kom en snes maoister forbi og forlangte mad og husly. De opførte sig pænt, men landsbyens beboere vidste, at de ville gribe til våben, hvis nogen nægtede dem noget. Da militæret hørte om maoisterne i Lwang Ghalel, stormede de byen, og efter heftige skudvekslinger stak maoisterne af op i bjergene. Beboerne havde gemt sig indendøre, men nu hev soldaterne dem ud. Flere blev gennembanket, og en enkelt – Lal Kaji Gurung – skød soldaterne på klos hold i maven.

Det er ikke nogen enestående skæbne, der ramte Lal Kaji Gurung. Konflikten rammer de civile hårdt. Forsvindinger, drab og voldtægter er hverdagskost i aviserne, og begge parter, maoister såvel som militæret, står bag de hårdhændede overgreb. Også antallet af internt fordrevne stiger dag for dag. Der findes ingen præcise tal, men et kvalificeret skøn fra en kilde i UNDP siger 100.000.

Biogas og bedre komfurer

I nabodistriktet, Syanja, snor den indisk sponsorerede Buddha-vej sig op igennem bjergene. I det fjerne skimtes Himalayas snedækkede tinder, og ned langs bjergskrånningen ligger landsbyer jævnt fordelt. En af dem er Hari Pala.

Små stenhuse er spredt ud over sirlige terrasser med køkkenhaver og kvægfolde. Høsten er netop overstået, og inden for i køkkenerne simrer den hjemmekogte hirsebrændevin allerede på komfurerne.

Landsbyen er nok fattig, men alle har jord og kvæg nok til at være selvforsynende og endda sælge lidt på markedet. Alligevel er det forbløffende at se, at langt de fleste af landsbyens 276 huse har toiletter, biogasanlæg, rindende vand, sirlige kompostbunker og nymoderniserede køkkener. Købt for beboernes egne penge, men med gode tilskud fra alverdens donorer.

Gennem AEPC støtter Danida udbredelsen af lerkomfurer med skorsten. Det ser nok romantisk ud, når nepalesiske kvinder sidder og laver mad ved åbne ildsteder, men det er sundhedsskadeligt og kræver hårdt arbejde.

- Før jeg fik nyt komfur, var køkkenet meget varmt og tilrøget. Mine øjne løb i vand, og jeg var konstant forkølet og hostede, siger Saraswati Gautam, der har mand og tre store sønner at lave mad til hver dag.

Hun kan mærke, at hendes helbred er forbedret, og ligeledes er hygiejnen. Desuden sparer det nye, effektive komfur hende for en masse tid både i køkkenet og når der skal hentes brænde. Tid, hun nu kan bruge på at dyrke flere afgrøder og sælge på markedet.

AEPC betaler ikke for komfurerne. Centret støtter kun oplysningskampagner, oplæring af de håndværkere, der bygger komfurerne, og teknikere i lokale NGO'er, som tager på jævnlige kontrolbesøg for at sikre, at komfurerne nu også lever op til standarden.

Saraswati Gautams komfur kostede således 250 nepalesiske rupees (21 kroner), men pengene var hurtigt tjent ind, fordi familien kan spare 25-40 procent på brænde, der er et relativt kostbart forbrugsgode i Nepal.

Over alle forventninger

1999-2004 var det ESAP's målsætning at nå 40.000 husstande med forbedrede komfurer, 18.500 med elektricitet fra små vandkraftværker og 25.000 med elektricitet fra solceller. Men over al forventning var det allerede ved udgangen af 2003 lykkedes at installere 56.000 komfurer og nå 20.860 husstande med elektricitet fra vandkraftværker og 34.746 med solenergi. Oven i købet viser evalueringer tilfredshedsprocenter over 90.

Arne W. Andersen er rådgiver på AEPC, og hans forklaring på succesen er enkel.

- Ved at arbejde tæt sammen med lokale NGO'er og private virksomheder lykkes det at nå langt ud i landdistrikterne, og ved at lade det være helt eller delvist brugerfinansieret sikrer man, at folk sætter pris på det, de får, og udfører den nødvendige vedligeholdelse og reparation, siger Arne W. Andersen.

Det har mange gange vist sig nyttigt, da det er lettere for lokale NGO'er og privatpersoner at overbevise maoisterne om, at projekterne gavner de fattige, og dermed undgå, at de obstruerer arbejdet. Men efter at maoisterne har udråbt deres bevægelse som 'den ny regering', kræver de, at de lokale NGO'er registrerer sig hos dem. Noget regeringen under ingen omstændigheder vil tillade.

En klemme, der dog indtil videre er til at have med at gøre. Men situationen kan hurtigt forværres i en grad, så programmet kan være svært at videreføre. Sådan er det at lave bistand i Nepal.

Kalika Bro-Jørgensen er journalistpraktikant i Udenrigsministeriets Kommunikationsenhed. kalbro@um.dk

Læs mere om Danidas arbejde i Nepal:

<http://www.um.dk/da/menu/Udviklingspolitik/LandeOgRegioner/Programsamarbejdslande/Nepal>

Læs mere om AEPC:

www.aepcnepal.org

Skal, skal ikke

Nepal: Et land i væbnet konflikt, hvor parlamentet er opløst, og hvor korruption og massive brud på menneskerettighederne hører til hverdagen. Landet, der er verdens 12. fattigste, modtager 150 millioner kroner i dansk udviklingsbistand i år.

Udvikling har spurgt souschefen på den danske ambassade i Kathmandu, Martin Hermann om, hvordan man balancerer i et land, hvor regeringen måske ikke fortjener bistand, men hvor folket helt sikkert gør.

Af Kalika Bro-Jørgensen, _Kathmandu

- Parlamentet er opløst, og førende menneskerettighedsorganisationer er enige om, at regeringen krænker befolkningens rettigheder i mindst samme omfang, som maoisterne gør. Danmark er jo den tredje største bilaterale donor i Nepal, og 85 procent af vores bistand går gennem regeringsinstitutioner. Hvorfor bruger I ikke den position til at stille nogle solide krav til regeringen?

- Det gør vi skam også, men i fællesskab med hele donorsamfundet. I forbindelse med en donorkonference i foråret gjorde vi det klart, at regeringen er nødt til at rette op på den mangelfulde situation inden for såvel menneskerettigheder som fred og demokrati, hvis vi fortsat skal have et fuldbyrdet partnerskab.

- Men i de sidste tre måneder er tilstanden jo på mange måder forværret. Hvorfor stiller I ikke et ultimatum?

- Lige netop at true med at trække bistanden tilbage skal man være meget varsom med. Det kan man jo kun gøre én gang, og så må man forlade sig på, at det har den fornødne effekt. Og man skal også tænke på, hvem det er, vi truer, og om de har magt til at gøre noget ved situationen.

- Man kunne vel, som nogle donorer allerede har gjort, trække pengene tilbage fra regeringen og kanalisere dem ud til NGO'erne i stedet?

- Jo, det er korrekt, at nogle donorer har fulgt en anden strategi, der mere direkte leverer serviceydelser i lokalsamfundene. Det kan jeg sagtens se en masse fordele i, men det er altså også med til at undergrave statsapparatet, og det er uheldigt på længere sigt. Når freden og demokratiet kommer, er det jo vigtigt, at Nepal har et velfungerende statsapparat. Og det får landet kun ved, at vi hjælper dem med at opbygge det. Vi skal være med til at vise nepaleserne, hvilken rolle staten kan og skal spille. Vores energisektorprogram er et godt eksempel på, at det kan lykkes at give penge gennem regeringen og stadig nå langt ud med udviklingsbistanden, hvor såvel NGO'er som private firmaer inddrages.

Her opnår vi både en institutionel bæredygtighed i regeringskontorerne og sikrer en pålidelig levering af service til befolkningen.

- Jeg synes, at det andet er lidt som at hoppe over, hvor gærdet er lavest, og man skal huske, at Nepals NGO'er ikke nødvendigvis er mere pålidelige end regeringen.

- Det fyger jo med beskyldninger om, at regeringen kanaliserer udviklingspenge til militæret, og at 10 procent af alle investeringer går direkte til korruption. Hvordan sikrer I, at det ikke sker for Danidas penge?

- Jeg kan garantere for, at ingen danske penge går til krudt og kugler. Og vi følger det danske nultoleranceprincip over for korruption til punkt og prikke.

- Så vidt jeg ved, er det aldrig sket, at nogen som helst donorge penge uforvarende er gået til militæret. Men det er sandt, at regeringen har kanaliseret midler over til sikkerhedsstyrkerne, som egentlig var afsat til noget andet, såsom afholdelse af valg. Men det er altså deres egne penge, ikke donorenes.

Hertil kommer, at vi ikke giver generel budgetstøtte, kun sektorbudgetstøtte (tilskud til en øremærket del af Nepals statsbudget, red.), hvor vi blandt andet kræver, at sektorens andel af statsbudgettet fastholdes, og derfor er det ikke muligt at om dirigere pengene til andre formål. På den måde er vi også med til at fastholde regeringen på dens sociale forpligtelser for eksempel på uddannelsesområdet. Og så følger vi ellers nøje pengenes vej ud til slutbrugerne.

- Men hvordan forholder I jer til, at regeringen om dirigerer penge, der skulle have været brugt på valg, til sikkerhedsstyrkerne?

- Det er vi overordentligt kritiske overfor. Men vi må også erkende, at den nepalesiske stat har en legitim ret til at forsvare sig selv. Vi er dog meget bekymrede over deres metoder. Det undrer os for eksempel, at den nepalesiske hær optræder så eksemplarisk, når den er udsendt under FN's blå flag, men ikke er i stand til at udvise samme gode opførsel på egen jord.

- Men jeg synes på den anden side, at der er en uheldig tendens til at overromantisere maoisterne. Vi må ikke glemme, at det er en brutal oprørsbevægelse, der træder alle civile rettigheder under fode.

- Men er det overhovedet muligt at opdrage på regeringen og få den til at overholde de retningslinjer, I stiller op?

- De er tunge at danse med, men de står også i en usædvanligt vanskelig situation. Vi må huske på, at den nuværende regering er den mindst ringe, vi har haft, siden parlamentet blev opløst, og vi ved ikke, hvad alternativet bliver, hvis denne regering falder. Så vi må prøve at støtte de kræfter i regeringen, der arbejder for fred og demokrati.

- Men det er på den anden side klart, at hvis staten fortsat vil sætte kikkerten for det blinde øje, så må vi som donorer tage konsekvensen. Og for at sikre fortsat service til befolkningen kan vi ende med at måtte ty til det næstbedste – at gå mere eller mindre uden om statsapparatet. Men dér er vi altså ikke nået til endnu.

Reform-iver ved Rødehavet

Står det til Yemens minister for planlægning og internationale forbindelser, Ahmad M. Sofan, skal Yemen blive Danmarks næste programsamarbejdsland. Foreløbig er Yemen højt prioriteret i Det Arabiske Initiativ, for Yemen gennemfører reformer og har en erklæret demokratisk politik.

Tekst og foto: Keld Broksø, Sana'a

Det ludfattige Yemen har et af den arabiske verdens mest udviklede demokratier, der med tiden kan sprede sig til naboerne. Det er en del af baggrunden for, at Yemen i dag er højt prioriteret i regeringens Arabiske Initiativ.

Men man skal lidt under overfladen for at finde demokratiet, der er kommet til de seneste få år. Synet kan nemlig snydes af en fascinerende, men meget traditionel støvet arabisk by i Yemen. Tilsørede kvinder går i sorte *abayaer* med kun en stribe fri til øjnene. Mændene enten handler eller sidder dovent på en madras i eftermiddagstimerne og tygger de

euforiserende *khat-blade*, mens deres traditionelle krumsabler, *jambiyaerne*, stikker frem fra mavebæltet. Og præsidentportrættet ses overalt.

I et samfund som det har Yemen præsteret et præsidentvalg i 1999 og et vellykket parlamentsvalg i 2003. Dermed er Yemen nu på dagsordenen som en anden demokratisk, trojansk hest i den arabiske region. Naboer som Saudi Arabien og Oman kan ikke lide, hvad de ser. Eksperimentet kan jo sprede sig.

Men Vesten er begejstret. FN støtter reformerne under koordinering af FN's Udviklingsprogram, UNDP. Og Yemen ønsker anerkendelse, der kan mærkes. Når Udenrigsministeriets medarbejdere er i Yemen for at etablere programmer under Det Arabiske Initiativ, så lægger værterne ikke skjul på, at Yemen bør blive et dansk programsamarbejdsland. Yemens minister for planlægning og internationale forbindelser, Ahmad M. Sofan, forklarer det sådan:

- Vi har prøvet at skabe opmærksomhed om os i Europa og Norden – hovedsageligt i Danmark. Vi vil vise, hvad Yemen har opnået socialt, økonomisk og politisk. Vi er det mest demokratiske land i regionen og har gennemført reformer for mere ligestilling for kvinder. De værdier er støttet af netop Danmark.

Han henviser også til, at Yemen på alle måder er et udviklingsland.

Bruttonationalindkomsten, BNI, pr. indbygger er på kun 370 dollars. Og i UNDP's indeks over menneskelig udvikling kommer Yemen nede som nummer 149 blandt verdens lande.

Kun kontrol over halvdelen af landet

Som en del af Det Arabiske Initiativ har Udenrigsministeriet foreløbig afsat 42 millioner kroner over tre år til programmer i Yemen. Konturerne af de konkrete projekter tegner sig nu, og en dansk rådgiver, der skal styre Danidas mange initiativer i landet (se herunder), ventes snarest ansat.

Yemens 20 millioner mennesker er tilmed interessante i kampen mod terrorisme. USA vurderer Yemen som det næststørste rekrutteringsland for terrornetværket Al-Qaeda efter Saudi-Arabien.

Planlægningsminister Ahmad M. Sofan fremhæver Yemens kamp mod terror, som dog er svær.

Præsident Ali Abdullah Salehs magt omfatter kun omtrent halvdelen af Yemen. Resten kontrolleres reelt af lokale ledere, især i øst og nord.

- Men fattigdom er også grobund for fundamentalisme og terrorisme. Også derfor går mange af vores prioriteter ud på at udrydde fattigdom, siger Ahmad M. Sofan.

Keld Broksø er freelancejournalist og besøgte Yemen i november.

brokcph@post6.tele.dk

Yemen vil have friere medier – med dansk hjælp

- Yemens demokrati er ikke fuldendt, hvad angår pressefriheden, konstaterer chefredaktøren for Yemen Times, Walid Abdulaziz Al-Saqqaf.

„Et dansk program under Det Arabiske Initiativ skal bidrage til frie og stærke medier i Yemen.“

Tekst og foto: Keld Broksø, Sana'a

Tophistorien hos Yemens uafhængige, engelsksprogede avis *Yemen Times* fortæller 29. november, at en dansk gruppe er i landet med hjælp til at bygge et nyt mediebillde.

Det gælder pressefriheden, adgangen til information, journalistisk træning og støtte til private udgivere. Chefredaktør Walid Abdulaziz Al-Saqqaf fra Yemen Times har med forsidehistorien forstørret signaleffekten af den udenlandske

interesse, og han kan bruge det som pres mod myndighederne. Nok er der fremskridt for pressefriheden, men den har op- og nedture, konstaterer han.

I en rolig baggård under en reception hos FN's informationsgruppe i hovedstaden Sana'a tager chefredaktøren sig tid til at tale om vanskelighederne, inden han skal tilbage og passe sin avis, der er en del af et broget mediebillede. Yemen har adskillige arabiske parti- og lokalaviser og to engelsksprogede aviser. Men 50 procent af yemenitterne er analfabeter, så (det statsdrevne) tv og radio er vigtige.

- De seneste måneder har vi haft nogle af de største forhindringer. En del journalister er sigtede. Lige nu er én fængslet under forkerte, juridiske procedurer. Nogle aviser er lukket, og der er restriktioner på pressefriheden: Man må ikke skade national enhed og yemenitiske værdier, siger de vage formuleringer i lovteksterne. Nogle journalister går over stregen og er pludselig i vanskeligheder. Yemens demokrati er ikke fuldendt, hvad angår pressefriheden, siger Walid Abdulaziz Al-Saqqaf.

Pressefrihed med måde

En del problemer skyldes netop uklare grænser for, hvad man må – og især ikke må. Yemen er partner for USA og Vesten i kampen mod terrorismen og samtidig rekrutteringssted for terrornetværket Al Qaida. Dilemmaet mærkes på pressefriheden.

- Pressen kan ikke nævne hændelser eller elementer, der synes for radikale. Vi kan ikke skrive om sikkerhedsproblemer og tropper i bestemte områder, siger han.

Og endelig er der den valgte og allestedsnærværende præsident – i hvert fald på portrætter på gader, i butikker, på hoteller, teatre med mere. Præsident Ali Abdullah Saleh er nærmest urørlig.

- Man kan kritisere præsidenten, men kun hans handlinger, ikke hans person. Man kan ikke bagtale eller fornærme ham, som chefredaktøren forklarer det.

Noget at bygge videre på

Den danske gruppe vil udfylde det vakuum, der er mellem det forbudte og tilladte, så graden af pressefrihed udnyttes helt på vejen mod fuld pressefrihed.

Lederen af mediedelegationen i Yemen, Jørgen Ringgaard, som er chef for Danmarks Journalisthøjskoles internationale afdeling, mener Yemen har noget at bygge på.

- Yemen er måske det arabiske land med mest pressefrihed. Stærke kræfter ønsker udvikling, reform og kontakter med kolleger i Vesten. Det er et godt udgangspunkt, siger Jørgen Ringgaard.

Alle projekter er det seneste halve år blevet formuleret af yemenitiske arbejdsgrupper, som en tidligere dansk mission har medvirket til at etablere. Idéen er, at yemenitterne selv formulerer målene – og får dansk hjælp til at opfylde dem.

Læs mere i nyhedsbrevene fra Netværket omkring Det Arabiske Initiativ. For abonnement, kontakt Camilla Wass på cwa@euromedrights.net

Danidas initiativer i Yemen under Det Arabiske Initiativ

- -Demokratisk udvikling i et samarbejde mellem Folketinget og Yemens parlament.
- -Overvågning af valg.
- -Udvikling af lokalt demokrati i samarbejde med Kommunernes Landsforening.
- -Udvikling af kvinders rettigheder i samarbejde med Roskilde Universitet.
- -Medieudvikling i samarbejde med Danmarks Journalisthøjskole og Institute for Media Support.
- -Udbygning af Yemens Røde Halvmåne i samarbejde med Dansk Røde Kors.

Staur gør status

Danidas chef, Carsten Staur, gør status over året, der gik. 2004 var ikke mindst kendetegnet ved, at udviklingsbistanden også blev et politisk værktøj i udenrigs- og sikkerhedspolitikken.

Af Kjar & Katić

– Hvad er de tre vigtigste ting, der er sket på det udviklingspolitiske område i 2004?

– Der er sket meget. Men det bør nok især fremhæves, at sammenhængen mellem på den ene side udvikling og på den anden side konfliktforebyggelse og konflikthåndtering er blevet yderligere understreget, som det også fremgår af "Sikkerhed, vækst og udvikling" (regeringens prioriteter for dansk udviklingsbistand 2005-2009, red.). Vi skal ikke mindst engagere os i Afrikas konflikter, hvis vi vil skabe udvikling. Det hænger selvfølgelig også sammen med Danmarks plads i FN's Sikkerhedsråd, der gør det muligt for os i endnu højere grad at spille på hele klaveret i forhold til sikkerhed og udvikling, og det hænger sammen med vores nye Afrika-politik.

- Det andet, man kan nævne, er den fornyede interesse, der har været for de sociale sektorer og ikke mindst satsningen på uddannelse, der udspringer af "En verden til forskel" (regeringens prioriteter 2004-2008, red.). Principbeslutningen herom blev taget sidste år, men det tager jo tid at forberede, og der er ingen tvivl om, at der også er sket en videre udvikling på det seneste. Ikke mindst i form af en øget vægt på erhvervsuddannelser som følge af regeringens fokus på økonomisk vækst som afgørende for fattigdomsbekæmpelsen.

- Der har endelig også i 2004 været stærk fokus på hiv/aids, sammenhængen mellem behandling og forebyggelse samt vigtigheden af at opbygge sundhedssystemer i de lande, hvor vi arbejder med hiv/aids. Her har Copenhagen Consensus i maj måned været en vigtig inspirationskilde, og vi udarbejder nu en ny handlingsplan for hiv/aids, der ligger klar i begyndelsen af næste år.

- Med hensyn til at tænke konflikter og udvikling sammen, så er Danmark nu gået ind i Sudan, Irak og Afghanistan. For bare få år siden var det vel nærmest en utænkelig tanke, at vi i 2004 skulle gå så massivt ind i såkaldte fejlslagne stater?

- Vores almindelige programsamarbejdslande er jo udvalgt blandt de lande, som klarer sig rimeligt godt, men de er også påvirket af regionale ubalancer. Det kan godt være, at Burkina Faso er relativt stabilt, men naboen Elfenbenskysten er ved at falde fra hinanden. Det kan godt være, at Kenya er relativt stabilt, men Somalia og Sudan er ramt af krig. Det kan godt være, at Zambia har det godt, men nabolandet Zimbabwe har et ustabilt styre. Og det bliver vi også nødt til at forholde os til. Derfor er det regionale, sikkerhedspolitiske perspektiv vigtigt i disse sammenhænge.

- Vores engagementet i Irak og Afghanistan har en anden baggrund. Vi har været i Afghanistan længe, især med støtte gennem NGO'er og gennem UNHCR. Den 11. september satte imidlertid en ny global dagsorden, og det har været naturligt for os at engagere os i den. Det gjaldt i første række i forhold til Afghanistan, hvor vi er gået ind med et længerevarende bistandsengagement. Irak har fra starten været anderledes. Det er et mellemindkomstland med et stort potentiale i form af olieindtægter. Så her er det mere kortsigtet tænkt. Men også her er der jo behov for støtte i en meget vanskelig periode.

- Du siger selv, at et land som Irak er et mellemindkomstland – er det ikke stik imod fattigdomsorienteringen?

– Det afgørende er vel, om der er politisk opbakning bag et engagement.

– Vi har jo også gennem flere år ydet støtte til Sydafrika, selv om deres BNI (bruttonationalindkomst, red.) ligger langt over fattigdomsgrænsen. Det har der været bred politisk opbakning til, først og fremmest fordi vi jo har hjulpet grupper, der i høj grad har haft behov for bistand. Derfor har det heller ikke i sig selv reduceret den klare fattigdomsorientering, der præger dansk bistand. På samme måde kan man sige, at vi gennem vores engagement i Irak også er med til at hjælpe befolkningen, især i Basra-området, igennem en svær tid, hvor landet fortsat ikke har fået gang i olieindtægterne.

- Men betyder det, at fattigdomsorienteringen ikke længere kommer i første række?

- Nej, fattigdomsorienteringen er stadig helt afgørende. Men vi har ikke valgt verdens 15 fattigste lande til programsamarbejdslande. Vi har valgt 15 fattige lande, hvor det var muligt at arbejde med vores programsamarbejdsconcept og vores tilgang til fattigdomsbekæmpelse. Hvor vi meningsfyldt kan bidrage til at hjælpe landene til selv at bekæmpe fattigdommen. Vores programsamarbejdslande er derfor gennemgående lande, der har en reformorienteret regering og en positiv interesse i at skabe vækst og udvikling. Skiftende danske regeringer har i øvrigt også lagt vægt på en vis geografisk spredning af den bilaterale bistand. Vi samarbejder med lande i Vestafrika, i Østafrika, i det sydlige Afrika, i Asien og i Latinamerika. Det er også en understregning af, at vi har valgt at orientere os bredt i verden og ikke kun mod de allerfattigste lande i Afrika, selv om de selvfølgelig får langt største delen af den danske bistand.

- Sammenkædningen mellem indvandrer- og udviklingspolitik har spillet en væsentlig rolle i 2004? Er det godt for udviklingsbistanden?

- Jamen, hvad er det for sammenkædninger, vi taler om? Den ene problemstilling, der har været i fokus, har været den forpligtigelse, som også udviklingslande har til at tage deres statsborgere tilbage, hvis deres anmodninger om asyl her i landet afvises. Det opfatter vi som en klar folkeretlig forpligtelse, som *alle* lande har. Det andet aspekt har været nærområdeindsatsen, der udspringer af, at nogle af de mest marginaliserede mennesker i denne verden befinder sig i flygtningelejre rundt omkring i Den tredje Verden og ikke mindst i Afrika. Det er det problem, som nærområdeindsatsen sætter lys på. Og der er næppe nogen, der vil anfægte, at der er behov for større international opmærksomhed og mere international støtte, hvis vi skal finde varige løsninger på disse flygtninges problemer. Det sker i et tæt samarbejde med UNHCR, hvor vi jo i mange år har været en af de vigtigste bidragydere.

– Kan du nævne et eksempel på et af vores traditionelle programsamarbejdslande, der har skabt politisk debat?

– Det er klart, at fokus mediemæssigt og politisk har været på de nye bistandsaktiviteter, hvor vi skaber øget samtænkning mellem udviklings- og sikkerhedspolitikken, mellem udviklings- og flygtningepolitikken og mellem udviklings- og handelspolitikken. Den nye Afrika-politik er nok det bedste eksempel. Der er ikke så meget mediemæssig opmærksomhed på det igangværende programsamarbejde. Men der er jo masser af succeshistorier, som det fremgår af de evalueringer, der bliver foretaget. De kommer bare ikke i medierne. Det er selvsagt noget, vi godt vil ændre på – men det er ikke let.

– Kan du nævne noget negativt, der er sket i 2004?

– Nepal er et eksempel på et programsamarbejdsland, der har nogle store problemer, og som det er vanskeligt at operere i, om end det viser sig, at vi til trods for urolighederne fortsat fra dansk side er i stand til at gøre en forskel. Vi har imidlertid på grund af usikkerheden valgt at arbejde med forskellige scenarier i vores nye landestrategi for Nepal. Vi er nødt til at forholde os til, om det går godt, rimeligt eller skidt. Og kunne justere landestrategien efter dette.

– Og hvad vil du fremhæve som positivt fra 2004?

– Jeg synes generelt, at vi bliver stadig bedre – og mere holistiske – i vores tilgang til udviklingssamarbejdet. Hvor 2003 med "En Verden til Forskel" i høj grad fokuserede på de sociale sektorer, har vi i 2004 rettet blikket mod betydningen af politisk stabilitet og sikkerhed og er ved at bevæge os ind på en fornyet styrkelse af indsatsen, der direkte sigter mod øget økonomisk vækst og styrket erhvervsudvikling i vores samarbejdslande. Der er tale om en løbende proces, hvor vi til stadighed kalibrerer indsatsen, så resultaterne optimeres. Og hvor mange ting jo spiller ind: både den internationale udvikling og udviklingen i de enkelte lande. Men der er for mig ikke tvivl om, at decentraliseringen af bistandsadministrationen til ambassaderne i programsamarbejdslandene har været et stort skridt fremad og er med til at styrke kvaliteten i den danske bistandsindsats.

NY PUBLIKATION
JOHANNESBURG-HANDLINGSPLAN:
TIL KAMP FOR ET BÆREDYGTIGT MILJØ

I **Danidas nye publikation 'Johannesburg-handlingsplanen'** kan du læse om, hvordan Danmark i internationale sammenhænge vil følge op på verdenstopmødet i Johannesburg i 2002. Her blev det internationale samfund enig om en række mål, der supplerer de kendte 2015 Mål i forsøget på at fremme bæredygtig udvikling på globalt plan.

Den nye danske handlingsplan har særlig fokus på udviklingslandene og samarbejdet i de internationale organisationer, men planen beskriver samtidig, hvordan Danmark vil arbejde med det syvende mål i 2015 Målene, nemlig målet om at sikre et bæredygtigt miljø. Publikationen gennemgår desuden Danmarks egne planer for at fremme en række supplerende mål, som blev aftalt på topmødet i Johannesburg.

Bestil den på www.danida-publikationer.dk eller på telefon 1881.

OFFENTLIGE PRIVATE PARTNERSKABER

Derfor bliver firmaerne væk

Af Niels A. Jensen, _Agro Business Development A/S

En kommentar til artiklen om Danidas Offentlige Private Partnerskabsprogram (OPP) i forrige nummer af Udvikling: Det nævnes, at programmet har haft en noget langsom start, blandt andet fordi virksomhederne har tøvet med at melde sig på.

Mon ikke grunden til dette er, at Danida og den private sektor ofte lægger noget forskelligt i begrebet OPP?

For Danida handler det om at få overført nogle af sine egne målsætninger om social udvikling i udviklingslandene til virksomhederne. Man forsøger "at føre en kanyale ind i virksomhedernes pulserende profitåre og indsprøjte en forpligtende dosis moralsk og socialt ansvar", som journalisten vælger at beskrive det. Virksomhedernes sociale ansvar er et vigtigt område, men for en privat virksomhed er et offentligt privat partnerskab som oftest noget med samarbejde mellem virksomheder, forsknings-, uddannelses- og teknologiinstitutioner, halvoffentlige finansieringsinstitutter med mere – typisk i forbindelse med teknologitilførsel, vækstparker og netværk mellem mindre virksomheder. Eller det kan være BOT-projekter (BOT = Build, Operate, Transfer, red.), hvorunder private firmaer finansierer, bygger og i en periode administrerer offentlige anlægsprojekter.

Netop med hensyn til samarbejde mellem virksomheder, forsknings- og uddannelsesinstitutioner med videre ser det ud til, at Danidas forskellige programmer er fraværende. PS-programmet, der støtter firmapartnerskaber mellem danske og lokale firmaer, er ikke gearret til privat-offentligt samarbejde. Der er således kun ganske få eksempler på, at danske forsknings- og uddannelsesinstitutioner har været partner i et PS-projekt, og i de fleste tilfælde har det været med en tilsvarende institution i udviklingslandet og ikke en privat virksomhed. Tilsvarende har næsten ingen institutioner i modtagerlandene haft PS-projekter med danske firmaer, om nogen.

Vender man blikket mod Rådet for Udviklingsforskning, så er det heller ikke meget privat-offentligt samarbejde, der bliver formidlet gennem dette råd. De finansierede projekter er alle forankret i danske institutioner, som hovedsagelig samarbejder med tilsvarende institutioner i udviklingslandene. Private firmaer er fraværende.

Så måske skulle Danida også tænke i andre baner end det sociale ansvar i forbindelse med offentlige private partnerskaber. Der er givet udtømte muligheder.

... og svaret

OPP er udviklingsbistand

Af Carl Christian Hasselbalch, Udenrigsministeriets kontor for erhvervsinstrumenter i udviklingsbistand

Niels A. Jensen har naturligvis ret i, at offentlige-private partnerskaber kan være mange forskellige ting. Men i tilrettelæggelse af det nye OPP-program har Udenrigsministeriet taget udgangspunkt i vedtagelserne fra topmødet i Johannesburg og dets understregning af virksomhedernes sociale ansvarlighed. Det har vi gjort ud fra den erkendelse, at den sociale ansvarlighed er en vigtig del af kulturen i moderne internationale virksomheder. Danske virksomheders engagement i udviklingslandene, blandt andet gennem outsourcing af dele af produktionen, vil stige støt i de kommende år som led i globaliseringen, og den sociale ansvarlighed skal være på plads, såvel dér som hjemme i Danmark. Derfor er vi som nævnt i artiklen (Udvikling nr.6, side 13, red.) heller ikke bekymret for efterspørgslen efter OPP-programmet. Den er allerede støt stigende.

OPP-programmet fremviser således allerede nu et eksempel på en interessant kombination af offentlige og private aktører: Et samarbejde mellem Institut for Menneskerettigheder og Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene (begge selvejende offentlige institutioner) og Dansk Industri om at udarbejde et interaktivt computerprogram til hjælp for private virksomheder, der ønsker at overholde menneskerettighederne under deres arbejde i udviklingslandene. Flere private virksomheder bidrager til gennemførelsen af projektet. Kun fantasien sætter grænser for de muligheder, der er i samarbejder af denne type.

En enkelt præcisering vil være på sin plads: Ligesom Danidas øvrige erhvervsinstrumenter er OPP udviklingsbistand, ikke erhvervsstøtte eller eksportfremme. Programmet giver virksomhederne en mulighed for at konkretisere deres sociale ansvarlighed *gennem* udviklingsbistand. At denne sociale ansvarlighed på langt sigt også passer fint med virksomhedens strategiske visioner, styrker blot programmets levedygtighed – det er det, der gør OPP til et erhvervsinstrument i udviklingsbistanden.

Men erhvervsinstrumenterne i bistanden åbner også – ud over OPP – en række andre muligheder for et tæt samarbejde mellem danske virksomheder og offentlige forsknings- og uddannelsesinstitutioner med videre. Således formidler Ordningen for Blandede Kreditter gennem sin rentestøtte blandt andet danske firmaers leverancer til offentlige infrastrukturprojekter i udviklingslandene. Og hvis danske virksomheder ønsker at inddrage danske forskningsinstitutioner i PS-projekter, for eksempel om overførsel af teknologi til en afrikansk samarbejdspartner, giver programmet i høj grad mulighed for det. Endelig har Forskningsrådet for Udviklingsforskning faktisk også mulighed for at finansiere forslag fra erhvervsvirksomheder. Vi vil gerne benytte lejligheden til at slå et slag for, at virksomhederne gør mere aktiv brug heraf.

Vi arbejder konstant på at udvikle nye modeller, der kan åbne for andre former for offentligt-privat samarbejde – men virksomhederne bør være opmærksomme på de muligheder, der allerede foreligger for at forene virksomhedens udviklingsplaner med praktisk udviklingsbistand.

FØR: GULE DANIDA-FOLDERE. NU: DR'S 'RABATTEN I KAIRO'.

Da Danida kom i øjenhøjde

Forbrugermagasinet *Rabatten* fra Kairo og *Lægens bord* fra Kenya. Det kan da kaldes _u-landsoplysning i øjenhøjde. Danida på vej væk fra sin berøringsangst over for folkeligt tv.

Af Poul Kjar

Tv har en magisk tiltrækningskraft på største delen af den danske befolkning. Mange drømmer om at komme på tv. Det samme gælder for Danida.

Men i Danida har man aldrig tænkt specielt offensivt i forhold til at få sig eksponeret på tv. Ud over u-landskalenderen er det aldrig rigtigt lykkedes at finde et bæredygtigt tv-koncept. Men nu har Danida som en del af en ny kommunikationsstrategi for alvor indstillet sigtet på tv, og det begynder at give bonus. Tv-serien 'Bubber i Verden' var en storstilet satsning, der dog fik en lidt stedmoderlig behandling af TV2, hvor programmerne ganske vist blev sendt i den bedste sendetid, men hen over sommerferien over for VM-fodbold og Tour de France på Danmarks Radio. Og nu er Danidas Oplysningsbevilling begyndt at støtte forskellige populære tv-formater, der således får en u-landsvinkel.

I november sendte DR's forbrugermagasin *Rabatten* fra Kairo – med støtte fra Danidas oplysningsbevilling. Programværten Henrik Dahl – de prisbevidste forbrugeres mand – var taget på krejlerefteruddannelse i Egyptens hovedstad på jagt efter lokale varer på byens markeder. Han handlede sig til et billigt Coca-Cola-emaletske, en vandpibe, et sølvsmykke, et kelimtæppe og var på kamelmarkedet, hvor han tog ved lære af de hårdeste hunde i det egyptiske handelsliv, kamelhandlerne. Undervejs fik han også lige nævnt Danida i forbindelse med en smagskonkurrence afholdt på en lokal café mellem en brieost, produceret lokalt med støtte fra Danidas PS-program, og en fransk Le *President* brie. Konkurrencen faldt knebent ud til dansk-egyptisk fordel.

Og hvad er det så lige, at Danida får ud af at støtte *Rabatten*-Special fra Kairo med 97.000 kroner? Der indgår jo reelt set ikke en eneste oplysning om dansk udviklingsbistand. Ikke et ord om sektorprogrammer og menneskerettighedsprojekter. Ikke en lyd om partnerskab, fattigdomsstrategier, gældslettelse etc. Det eneste, der smager af Danida, er ost.

Jo, seeren – og her taler vi vel at mærke om fru Jensen i Montanagade, der ikke abonnerer på hverken Information, Kristeligt Dagblad eller Politiken og da slet ikke Udvikling – bliver præsenteret for arabisk kultur og arabiske handlende. Det sker på en markedsplads, hvor der ikke er faldet bomber, og hvor der ikke ligger sønderlemmede kroppe. Med andre ord, den mest almindelige markedssituation i såvel den arabiske verden som alle mulige andre steder. Fru Jensen ser noget, der ligner en normal fortælling af det 'fremmede'. En fortælling, der kommer til at indgå i hendes erfaringsunivers og forståelse af verden uden for Montanagade. Hun får en indsigt, der kan være en lille brik i en bedre kulturel forståelse af 'de andre'. En indsigt, der også kan være med til at skabe forståelse for støtten til fattige lande.

Selvfølgelig kan man indvende, at det er en overfladisk forståelse, og at programmet ikke viser billeder af fattige egyptere, der virkelig har brug for den danske udviklingsbistand. At værten i programmet taler ned til de lokale handelsfolk og dermed fremstår etnocentrisk. At Danida hellere skulle bruge oplysningskronerne på pjecer, der informerer klart og præcist om udviklingsbistanden. Problemet er bare, at Danida dermed prædiker for de allerede omvendte, der ser DR2 og læser de kloge aviser.

Danida skal netop møde folk i øjenhøjde og ikke belære dem om verdens fattigdom fra et skolekateter. Seeren bruger blandt andet populærkulturen i form af *prime-time-tv* til at søge identitet og lære om livet. Populærkulturens fortællinger bliver en del af snakken i familien og i andre fællesskaber, hvor folk ser tv.

Det betyder naturligvis ikke, at Danida i sin oplysning kun skal satse på populærkulturelle produkter som *Rabatten* og *Lægens bord* – der med støtte fra oplysningsbevillingen blev sendt fra Kenya i midten af december. Men det er nødvendigt at inddrage populærkulturen for at få kommunikeret fortællinger fra udviklingslandene til fru Jensen i Montanagade – og alle hendes naboer.

Poul Kjar er journalist på Udvikling. poukja@um.dk

En progressiv i den vide verden

Det gode, der sker i verden, skyldes kapitalisme, handel og de multinationale virksomheder, ikke socialisme, planlægning og u-landshjælp. _Det er SKAMMELIGT, FORARGELIGT OG RYSTENDE, men sådan er det. Selv *Informations* redaktør må erkende dét i sin bog 'Fra frihedens slagmarker'.

Af Martin Paldam

I de sidste 20 år er det gået omvendt af, hvad den typiske danske progressive havde håbet og troet.

Den virkeliggjorte socialisme er brudt sammen: Af de fem socialistiske lande, der er tilbage, er de to største, Kina og Vietnam, blevet hektisk voksende kapitalistiske lande, hvor socialismen kun findes i form af et etpartidiktatur og i taler på revolutionens årsdag. De to sidste trofaste, Nordkorea og Cuba, er selv de gamle venner hørt op med at tale pænt om. Det står heller ikke godt til med de andre socialismer: Den arabiske socialisme er en ondartet ynk. Den afrikanske socialisme, der har ruineret så mange lande, hærger nu mest i Zimbabwe, og ingen husker, at Myanmar har sin egen buddhistiske socialisme.

Det chokerende er imidlertid, at det nu går bedre end nogensinde før for verdens fattige. Det vil ganske vist ikke sige så meget, men det er da altid noget. I disse år sker der nemlig en drastisk forbedring af verdens indkomstfordeling, fordi to fattige lande, med tilsammen 37 procent af dens befolkning, har valgt den kapitalistiske vej og er passeret fra at være *fattige lande* til at blive *mellemindkomstlande*. For Kinas vedkommende er grænsen allerede for længst passeret – nu nærmer man sig midten i mellemindkomstrådet – for Indiens vedkommende er det lige ved at ske. Fortsætter de to landes hurtige vækst, vil verden om blot 10 år se afgørende anderledes ud. Så vil der bo én milliard i rige lande, én milliard i fattige lande og resten, fem milliarder, jævnt fordelt over mellemindkomstrådet. Også i Europa sker væksten nu i den fattige østlige halvdel, efter at kapitalismen omsider har fået ordentligt fat også dér.

Det gode, der sker, skyldes kapitalisme, globalisering, handel og de multinationale virksomheder, ikke socialisme, planlægning og u-landshjælp. Det er skammeligt, forargeligt og rystende, men sådan er det.

Jørgen Steen Nielsen (JSN) er en ægte progressiv – tilmed redaktør på *Information* – også han erkender, at sådan er det. Han vidste allerede før den rejse, han begiver sig ud på i bogen 'Fra frihedens slagmarker', at der var sket noget foruroligende, og han erkender det flot. Selv om han har mange tilbagefald, er han dybt ramt af realiteterne.

En af de mest hellige 'tanker' for den progressive er, at økonomisk vækst *alene* ikke er udvikling. Det er en rigtig dum tanke. Vækst 'alene' er nemlig en *umulighed* – vækst ændrer alt i et samfund, noget til det værre, men det meste til det bedre. Alligevel har den fjollede 'tanke' været grundlaget for uendelig meget ørkesløs, selvgod, blød idealistisk snak.

Prøv at sammenligne to tal: På den ene side 'reddes' der *dagligt* et sted mellem 50.000 og 100.000 familier ud af dyb fattigdom i Kina og Indien ved de mange nye job, der hele tiden skabes af landenes rivende vækst. På den anden side kan man så sætte antallet af dem, der dagligt 'reddes' af alle de foranstaltninger, som er fulgt af tankerne om socialt bæredygtig vækst, de elementære behovs strategi, fattigdomsorienteret vækst, og de 60 milliarder dollars i u-landshjælp. Mon det kan beløbe sig til 1.000 i hele verden? Jeg tror det ikke. Den rå, selviske, miljøødelæggende, ukultiverede kapitalisme er altså en langt mere succesrig kur imod fattigdom end alt, hvad de gode hensigter og sunde progressive idéer har ført til. Effektivitetsforskellen er mindst 50 gange, ja den er nok snarere 100 gange.

Dét oplever JSN, og han forsøger desperat at komme overens med det uden at smide alle sine gamle idéer ud. Indtrykket af kapitalismens triumf er naturligvis stærkest i Kina. Her er han lige ved at ryste sine gamle tanker af sig – han skriver faktisk om, hvor meget disse gode mennesker tog fejl, som gik rundt med Maos lille røde, og et lille helgenbillede af samme formand på den hønsestrikkede sweater. Der var sågar et kollektiv, der hed Maos Lyst.

I Indien er kapitalismens triumf endnu ikke helt så stor, så her er JSN's tilbagefald hyppigere. Da Indien er et demokrati, brydes meningerne. Det er et u-land, hvor alle slags *idealismer* blomstrer, så her har JSN let ved at finde tanker, han kan lide. Han ser alligevel klart, at også her buldrer kapitalismen frem og trækker stadig flere ud af fattigdommen. Det er ikke Gandhis spinderok eller den sympatiske fabiansocialist Nehrus idéer, der har gjort forskellen. Selv venstrefløjsøkonomen Lord (Meghnad) Desai af Islington, som JSN citerer, har skrevet, at en fortsat liberalisering er

vejen frem. Det har bestemt ikke været nemt for ham heller, men ortodoks har han aldrig været. Den føde, der bekommer de fleste dårligst, er egne gamle ord og artikler.

Efter Indien mellemlander JSN i Dubai – og det er så rigt og besynderligt et sted, at hans gamle idéer kan komme lidt til kræfter – og så går det videre til Kenya. Nu kommer spørgsmålet: Hvorfor går det så meget dårligere i Kenya end i Indien og Kina? Afrikanere og progressive var længe enige om, hvad svaret var: Den hvide mand! Alle slags imperialister og kolonialister har deres del af skylden. Verdensbanken og IMF er naturligvis også slem-me. De er ganske vist ikke særligt 'hvide', men de bor i Washington. De eneste, der er helt uden ansvar, er de ejegode afrikanerne, som spiller og danser så fint, når vi giver dem penge.

Dette svar er naturligvis noget racistisk pjat, og det tilfredsstiller heller ikke JSN. Selv om han stadig mener, at den hvide mand er slem, indser han, at hvad slemhed angår, er der ikke nogen klar racemæssig forskel. Der er nu gået 40 år siden den store frihedsbølge i Afrika, hvor også Kenya fik afrikansk styre. Tallene viser, at det er gået dårligere i de 40 år, end det gik i de foregående 40 år, da Afrika var regeret af kolonialister og imperialister. Det er faktisk svært at afgøre, om der overhovedet har været nogen stigning i levestandarden i de sidste 40 år i Afrika. Det er ikke så let at give et svar på hvorfor. Man kan dog sige, at det hverken skyldes mangel på sorte politikere eller u-landshjælp: I de 40 år har Afrika fået en årlig hjælp på i snit cirka 10 procent af kontinentets bruttonationalprodukt.

Realiteten er naturligvis, at dét, Afrika har brug for, er meget mere business, og så kan det være inderligt ligegyldigt, om forretningsmændene er sorte, gule, hvide eller blå. Bare der bliver tjent penge og sat ting i gang. Også dét erkender JSN, men her er det nærmest tænder-skærende.

Når man skal bevæge sig fra en træg reguleringsøkonomi til en dynamisk markedsøkonomi, må de ineffektive statsvirksomheder med alt for mange ansatte gøres markedsrette og privatiseres. Det kan kun ske gennem afskedigelser og effektiviseringer, det vil sige gennem en såkaldt strukturtilpasning – sådan én, som Margaret Thatcher lavede i England. Det er naturligvis væmmeligt, og det anbefales da også af IMF. Så her reagerer JSN's mave med kraftige moralske opstød, men en del af dem rettes faktisk imod Kenyas sorte politikere: Daniel Arap Moi var ikke nogen god afrikaner, men til gengæld var han en typisk afrikansk politiker.

Der er dog ét punkt, hvor JSN stadig holder den flossede fane højt: Dét er, hvad angår miljøet. Her er han på hjemmebane, for han er biolog. JSN gør det for eksempel helt klart, at han er meget klogere end Bjørn Lomborg. Det kommer som en lidt pudsigt strøtanke, men det er da rart for læseren at vide. JSN ville ønske, at han kunne sige, at den frembuldrende kapitalisme er ved at ødelægge miljøet i Kina og Indien, ligesom den har gjort det i den rige verden, og at det alt sammen er meget bedre i Kenya, hvor kapitalismen slet ikke buldrer.

Men, det er desværre ikke rigtigt, og det ved JSN, så her bliver det svært, ja en underlig katteagtig rundtur om den varme grød. Der, hvor miljøet har det bedst, er faktisk i de rige lande, og der er store problemer i Kenya. Det er bestemt ikke trivielt, hvad forholdet er mellem miljø og kapitalisme. Hvis man vil bevare Afrikas vilde dyr, er det turismen, man har brug for – og den skaffer også indtægter og jobs til et trængende kontinent.

Dét, der bærer JSN's bog, er imidlertid noget dybt tankevækkende. Dét er kontrasten mellem på den ene side alle de mange velmenende tanker, som vestlige progressive har tænkt, samt de talrige deklarationer, FN-systemet hele tiden producerer. Alle idéerne om, hvordan de uegennyttige og vise regeringer skal styre og indrette alt til én stor fælles bæredygtig godhed. På den anden side er der så den rå kapitalistiske urkraft, der er ved at ændre verden, helt uden at tage hensyn til al den klæge, vamlé snak. I en verden, hvor mange regeringer er som Daniel Arap Moï var, er det måske ikke så slemt, at regeringerne kommer til at betyde mindre.

JSN og jeg er vist næsten enige om, at det slet ikke går så ringe endda!

Jørgen Steen Nielsen: **'Fra frihedens slagmarker – I Indien, Kina og Afrika'**.

Informations Forlag, 463 sider, 298 kroner.

Martin Paldam er professor i økonomi ved Aarhus Universitet.

De fredløse børn

Danmark er med sin plads i Sikkerhedsrådet i en god position til at arbejde for en fredelig løsning af konflikten i Nord-Uganda og give høj prioritet til en indsats for børn i krig.

Af Mimi Jakobsen, Red Barnet

Danmark får fra 1. januar 2005 sæde i FN's Sikkerhedsråd og dermed en unik mulighed for at påvirke det internationale samfunds håndtering af krige og konflikter.

Der har i 2004 været mere end 40 væbnede konflikter rundt i verden. Overalt er børnene de hårdest udsatte.

Det blev dramatisk demonstreret i Beslan i Rusland, mens børnene lider mere stiltødt, men ikke mindre voldsomt i det nordlige Uganda, i Darfur, i Irak og mange andre steder.

41 millioner børn lever i skyggen af krig og konflikt. 300.000 børn kæmper aktivt i konflikter, de sjældent har hverken lod eller del i.

En unik platform

Sikkerhedsrådet er en unik platform til at øge beskyttelsen af børn. Siden 1998, hvor børn i krig formelt blev sat på rådets dagsorden, er der sket fremskridt for børnene.

Der er udnævnt en særrepræsentant for børn i krig, og FN's fredsbevarende missioner har fået rådgivere for børnebeskyttelse. Fredsbevarende styrker har i mange tilfælde fået særlig træning i beskyttelse af børn.

Generalsekretæren aflægger hvert år en rapport om Børn i Krig. Rapporten er år for år vokset i rækkevidde og omhandler forhold som rekruttering af børnesoldater, drab, lemlæstelse, seksuel vold, bortførelser og landminer. Den har også sat vigtigheden af børns uddannelse i krigssituationer på dagsordenen. Og rapporten har de seneste to år haft en liste over lande, hvor børn rekrutteres til væbnede konflikter.

Rapporten danner baggrund for Sikkerhedsrådets årlige debat om børn i krig. Den ventes i år at finde sted i februar. Den efterfølgende resolution er år for år blevet skarpere i tonen over for lande, der ikke beskytter deres børn mod krigens følger.

Fra ord til handling

Den nyeste resolution fra april i år slår fast, at der nu skal handling bag ordene. Der skal laves en plan for systematisk monitorering og rapportering af de situationer, hvor børn udsættes for krig. Debatten om, hvordan denne monitorering kan finde sted, er i fuld gang.

Alle disse tiltag er et resultat af et godt samarbejde mellem Sikkerhedsrådet, FN i øvrigt, EU, og NGO'er. Det foregår for eksempel i forbindelse med de såkaldte Arria-møder, hvor Sikkerhedsrådet mødes uformelt med NGO'er og andre grupper, der har en særlig landespecifik viden.

Det er ofte de ikke-permanente medlemmer af Sikkerhedsrådet, der har formidlet dette samarbejde. Danmark kan tage denne meget positive tråd op.

Danmark kan også spille en rolle i konflikten i det nordlige Uganda, der topper i brutalitet mod børn. 22.000 børn er gennem årene blevet kidnappet og tvunget ind i rebelstyrken.

Skønt konflikten har raset i 18 år, kom den først på Sikkerhedsrådets bord i april i år. Det er vigtigt, at Sikkerhedsrådet fastholder opmærksomheden på Uganda, selv om der for tiden er en vis optimisme om fred.

Danmark er i en god position til at arbejde for en fredelig løsning af konflikten og give høj prioritet til børnene i denne og i alle andre indsatser for børn i krig.

Mimi Jakobsen er generalsekretær i Red Barnet.

NY RAPPORT: GLEM IKKE KRIGEN MOD FATTIGDOM

'Betal regningen – om hvorfor de rige nu må investere i krigen mod fattigdom'. Det er navnet på en ny rapport, som er blevet offentliggjort af Oxfam, en af verdens største private udviklingsorganisationer. Rapporten påpeger, at de rige lande – i strid med de fornemme 2015-løfter fra årtusindskiftet – faktisk bruger mindre og mindre af deres velfærd på bistand, men i stedet poster flere penge ind i sikkerhedspolitik, herunder den såkaldte krig mod terror. Rapporten nævner blandt andet Danmark, Japan og Australien som eksempler på donorlande, hvor 'kampen mod terror' nu er et udtrykkeligt mål for landenes bistandsprogrammer.

Læs mere: www.oxfam.org

/tb

DONORBEKYMRINGER I UGANDA

På vegne af Ugandas donorlande har Nederlandenes ambassadør i Kampala, Yoka Brandt, givet udtryk for donorernes stigende bekymring om korruption og demokratisk fodslæberi i Uganda. Ifølge Yoka Brandt gør regeringen ikke nok for at forhindre korrupt opførsel i blandt andet hæren, der beskyldes for plyndringer i Congo. Desuden kritiseres Ugandas regering for bevidst at underbemande og underfinansiere det registreringscenter, der står for at registrere nye politiske partier inden det næste valg, som snart ventes udskrevet.

/tb

HEFTIG KRITIK AF DANIDAS _INDUSTRI BISTAND – IGEN

Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene (IFU) tager atter imod boks slag fra kritikere. Denne gang er det Politiken, der leverer ringhjørnerne og uddeler handskerne til blandt andre overvismand Peter Birch Sørensen. Han kritiserer IFU for at spilde sin støtte på lande og virksomheder, der sagtens kan klare sig uden, med henvisning til, at Mærsk og FLS Industries tilsammen har modtaget en fjerdedel af IFUs samlede støtte på 5,6 milliarder kroner siden 1967. Peter Birch Sørensen påpeger, at IFU hellere skulle rette sin støtte mod de fattigste u-lande. Dermed gentages en del af de kritikpunkter, som en evalueringsrapport rejste så sent som i sommer. Til den nyopblussede kritik svarer direktøren for IFU, Sven Riskær, i en kronik til Berlingske, at de fattigste u-lande ofte ikke egner sig til IFUs industri-støtte på grund af problemer som korruption, dårlig infrastruktur og etniske konflikter. Ifølge IFU-direktøren er det problemer, som snarere kræver 'egentlig bistand' i form af gaver, tilskud og nødhjælp.

/tb

KOFI ANNAN I MODVIND

Det politiske stormvejr fortsætter omkring FN's generalsekretær Kofi Annan. I begyndelsen af december måned stod en amerikansk senator frem på CNN og krævede Annans afgang som følge af 'dårlige ledelse og inkompetence'. Den konkrete sag, der har fået FN's største donor, USA, til at lægge pres på Kofi Annan, er sagen om Saddam Husseins milliard-svindelen i forbindelse med FN's nu nedlagte olie-for-mad program i Irak, samt det faktum, at den indledende efterforskning har vist, at Kofi Annans søn, Kojo, er blevet lønnet af en virksomhed, der mistænkes for at have tjent på svindelen.

Fra Washington har præsident Bush undladt at udtrykke sin støtte til Kofi Annan i modsætning til de øvrige fire faste medlemmer af Sikkerhedsrådet, Storbritannien, Kina, Rusland og Frankrig. USA's præsident kræver i stedet, at mistanken om svindel skal undersøges til bunds. FN har udpeget en uafhængig gruppe, der skal undersøge den påståede svindel, samt FN's rolle i sagen.

/tb

Nyt om navne

BILATERALE LANGTIDSRÅDGIVERE

Cand.agro. Peter Nørfelt Lund, 56, er kontraktansat som regional landbrugsrådgiver ved landbrugssektorprogrammet i Iringa, Tanzania.

Master i økonomi Herman van de Voorde, 47, er kontraktansat som seniorrådgiver ved Rural Finance Component of the Agricultural Sector Support Programme (PADSA) i Benin, tjenestested i Cotonou.

MULTILATERALE JUNIORRÅDGIVERE

Cand.mag. Jacob Korreborg Andersen, 29, er udsendt til Schweiz med henblik på at arbejde i Inter-Agency Standing Committee Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, (OCHA).

Cand.scient.soc. Mette Frost Bertelsen, 29, er udsendt til USA som Junior Professional Officer (JPO) for International Bank of Reconstruction and Development (IBRD) med henblik på at arbejde i afdelingen for Poverty Reduction and Economic Management (PREM).

UDENRIGSMINISTERIET

Arkitekt Troels Bruun Jørgensen, 51, er ansat som projektkoordinator for miljøenheden ved Udenrigsministeriets ambassade i Pretoria, Sydafrika. Troels Bruun Jørgensen kommer fra en stilling som chefkonsulent i Danish Management Group A/S.

B.Sc. i miljøkemi og M.Sc. i skovbrug Karsten Uhd Plauborg, 32, er ansat som projektadministrator i Udenrigsministeriets kontor for udviklingspolitik. Karsten Uhd Plauborg kommer fra en stilling som rådgiver ved Danidas sektorprogram i Nepal.

NGO'ER

Morten Bisgaard er blevet ansat i Syd-afdelingen hos Ibis i København. Morten Bisgaards arbejdsområder vil være uddannelse og organisationsudvikling.

Cand.med. Vibeke Brix Christensen, 35, er udsendt til Darfur i det vestlige Sudan for Læger uden Grænser (MSF). Vibeke Brix Christensen skal arbejde med mor-barn sundhed i flygtningelejrene omkring _El Geneina; særligt i forhold til volds- og voldtægtsramte kvinder og børn.

Sygeplejerske Jette Hartvig Gravesen, 59, er udsendt til Armenien for Læger uden Grænser (MSF). Her skal hun fungere som medicinsk koordinator for organisationens projekter i landet. Jette Hartvig Gravesen har tidligere været udsendt for MSF til projekter blandt andet Georgien og Liberia.

Bygningskonstruktør Niels Hahn, 31, udsendes for Læger uden Grænser (MSF) til Somalia. Her skal Niels Hahn være koordinatør på et sundhedscenter. Niels Hahn har tidligere været udsendt til Afghanistan for organisationen.

Bo Tovby Jørgensen er blevet tilknyttet det faglige NGO-uddannelsesnetværk som koordinator. Bo Tovby Jørgensen skal blandt andet arrangere seminarer og faglige møder.

Cand.scient.soc. Carolina Magdalene Majjer, 30, udsendes af Mellemfolkeligt Samvirke som rådgiver for Studies and Documentation Centre of the Western Border of Guatemala (CEDFOG). Hun skal rådgive organisationen i udvikling af forskningsprogrammer. Carolina Magdalene Majjer kommer fra en stilling som forskningsassistent i Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut.

Bjarne Højlund Pedersen er blevet ansat som projektdirektør på Ibis' Public Participation in Local Governance Programme (PPLG) i Ghana.

Cand.scient. Karen Birgitte Rasmussen, 37, _tiltræder som regional koordinator for Ibis' program i Vestafrika. Karen Birgitte Rasmussen kommer fra en stilling som leder af Ibis' Governance-program i Ghana.

Cand.theol., Henrik Stubkjær, 42, er blevet udpeget som ny generalsekretær for Folkekirkens Nødhjælp. Han har gennem de seneste ni år har været forstander på Diakonhøjskolen i Århus.

Peter With er blevet ansat i Syd-afdelingen hos Ibis i København. _Peter With vil komme til at arbejde med det sydlige Afrika.

Klaus Wulff tiltræder som regional koordinator for Ibis i Mellemamerika. Klaus Wulff har tidligere arbejdet for Mellemfolkeligt _Samvirke.

NU KAN DET RØBES!

JULEPERSONEN ER SORT

Af De Politisk Korrekte Bagsidenisser

December har sine ritualer. Også i medierne. På et tidspunkt vil en radiostation et sted i landet spille Whams 'Last Christmas', og på et tidspunkt vil tv-nyhedsværten vende sig mod meteorologen og spørge om udsigterne til en hvid jul i år.

Også det rituelle skænderi mellem Finland og Grønland om julemandens oprindelige, autoriserede, før-Disney adresse synes at vende tilbage hver eneste december.

Nu kan denne meningsløse snak ophøre! Oversættelser af hidtil ukendt kileskrift på ældgamle nubiske stentavler, som *Udvikling* er kommet i besiddelse af, beviser nu tydeligt at Julepersonen er fra Afrika. Han – eller hun, for det kan det jo selvfølgelig lige så godt være – kommer hver jul til artige børn med en ordentlig sæk gaver af pædagogisk forsvarligt legetøj fremstillet af certificeret tropisk træ. Legetøjet er fremstillet i julema...undskyld, *personens* non-profit værksted (som vores etnocentriske traditioner fejlagtigt har placeret i Finland eller Grønland) et sted nede i Afrika med fuldt tilfredsstillende adgangsforhold for handicappede, helt uden brug af børnearbejde, i fuld overensstemmelse med alle ILO's konventioner og med 100 procent genbrug af de økologiske høvlespåner.

Vi gør, hvad vi kan for en bedre verden, men desværre må vi konstatere, at den er fuld af politisk ukorrekthed. Og nej, vi tænker ikke på Strudsen Rasmus (der fremstiller et noget naivt billede af denne udmærkede ikke-fugl), Lille Sorte Sambo og Tintin i Congo, der nedlægger næsehorn med dynamit og organiserer negerne til at rejse et væltet damplokomotiv op. Næh, sagen skal her gælde den nederlandske udgave af julemanden, *Sinter Klaas*.

Ikke nok med at han udnytter sagesløse, arktiske rendyr som trækraft, den skruppelløse patriark benytter sig gudhjælpemig også af *mohr'er* - sorte hjælpere! Det er naturligvis fuldkommen uacceptabelt, at det negroides menneske endnu engang reduceres til den arketyperiske rolle som bærer på den hvide (jule)mands ekspeditioner. Og imens spiller radioen en etnocentrisk sang, der hedder 'White Christmas'. Må vi så bede om kammertonen!

Det gør vi så og ønsker Udviklings flere end 15.000 læsere en rigtig glædelig Jul!

TILLÆG 2015:

MÅL 8: SIKRE ØGET BISTAND, RETFÆRDIGE HANDELSREGLER OG GÆLDSLETTElse FOR UDVIKLINGSLANDENE

Spurten skal sættes ind nu

Udvikling gør status på 2015 Målene. Det gør vi ved at sætte fokus på det ottende mål, som de rige lande er forpligtet til at nå. Af Miriam Katz

Ambitionerne fejler ikke noget.

FN's Årtusindeerklæring om at sikre fred og sikkerhed samt bekæmpe fattigdom er verdenssamfundets vel nok mest ambitiøse initiativ for at skabe en bedre verden siden FN's grundlæggelse i 1945.

På verdensplan vil målet om at halvere fattigdommen sikkert blive nået, alene på grund af Kinas og Indiens galoperende vækstrater. Med Afrika ser det mere tvivlsomt ud, og spurten skal for alvor sættes ind nu, hvis verdens fattigste kontinent skal opfylde de otte 2015 Mål.

I efteråret 2005 samles verdens ledere til et stort FN-topmøde, hvor indsatsen for at nå 2015 Målene om at halvere verdens fattigdom, sikre skolegang for alle etc. skal evalueres.

Udvikling varmer op til topmødet med et 2015 tillæg med fokus på Mål 8, som de rige lande er forpligtet til at nå. Mål 8 handler om at opbygge globalt partnerskab for udvikling ved at give mere og bedre bistand og ved blandt andet at sikre retfærdige handelsregler, gældslettelse og billigere medicin til udviklingslandene.

Udvikling giver baggrund og indsigt i, hvor vi står i forhold til Mål 8, og vi tager pulsen på det globale partnerskab gennem reportager fra Zambia. 2015 er ikke bare et tal. Det handler om mennesker.

Christophers sidste rejse

Christopher Phiri fra Zambia døde af aids. Han nåede aldrig at få glæde af prisfaldet på aids-medicin fra 100.000 til 2.000 kroner for et års forbrug. Et prisfald, der blandt andet er et resultat af politisk pres på den vestlige medicinindustri, formuleret i det ottende af FN's 2015 Mål. Af Ulrikke Moustgaard, Lusaka

Christopher Phiri må have haft meget ondt i sit lem. Syfilis har gnavet sig så dybt ind i huden både på lem og lænd, at blodet er trængt igennem både jeans og tæppe, selv om han har ligget i lighusets kølerum i flere dage.

Er dét, hvad Salomes tanker kredser om denne lørdag formiddag på kirkegården Leopards Hill i Lusaka, hvor Christopher netop er forsvundet under en bunke rød jord? Er det hans smerte, hun jamrer over?

- Chris!

Eller gælder Salomes fortvivlede råb til sin bror deres søster, der gik bort for to uger siden? Faderen, der døde for et år siden? Moderen, der fulgte efter? Christophers kæreste, de sammen lagde i graven i begyndelsen af måneden? Eller er råbet bare den sidste trevl af forårets sorg, da Salome begravede sin egen mand?

Døden er massiv i Zambia. I helt bogstavelig forstand. Hver måned tager malaria, aids, tuberkulose og andre sygdomme livet af tusinder af mennesker alene i hovedstaden Lusaka. Folk går til begravelse konstant.

- Hver begravelse minder dig om den forrige, du var til, og dén mindede dig om den før, som Salomes tante, Susan, siger.

- Men man bliver aldrig vant til det.

Derfor jamrer Salome.

Fortsættes på bagsiden

2015 MÅLENE ER KONKRETE

2015 Målene er en række konkrete, tidsbestemte mål for bekæmpelse af fattigdom, sult, sygdomme, analfabetisme og diskrimination af kvinder. Målene, som på engelsk kaldes "Millennium Development Goals", er resultatet af en verdensomspændende aftale indgået på FN's Millennium topmøde i september 2000 af verdens statsledere og regeringschefer.

Opbakningen til 2015 Målene er enestående på tre punkter: De otte mål er klart formulerede, der er fastsat en deadline, og så er der aftalt løbende overvågning af, hvordan opfyldelsen skrider frem. Desuden er løfterne vedtaget af alle FN's medlemslande, hele FN systemet, Verdensbanken og den Internationale Valutafond.

Der er otte mål, og hvert af målene indeholder en række delmål, der sætter en køreplan for, hvilke resultater der skal nås på vej til år 2015. I 2005 evalueres den foreløbige indsats på en FN Millennium-konference.

SÅ LANGT ER VI FRA 2015 MÅLENE

MÅL 1: HALVERE ANTALLET AF VERDENS FATTIGE OG SULTENDE

200 millioner færre lever i ekstrem fattigdom i Syd-, Sydøst og Østasien end i 1990. Det går også i den rigtige retning i de nordafrikanske lande. Men der er ingen eller kun små fremskridt i landene syd for Sahara, Latinamerika, Caribien og Vestasien, hvor andelen af fattige er vokset. Således lever 46,6 procent af befolkningen i det sydlige Afrika for under én dollar om dagen - en stigning på næsten fem procent i forhold til 1990.

MÅL 2: SKOLEGANG FOR ALLE

Mange flere børn kommer i skole i udviklingslandene i forhold til 1990, især i Latinamerika, Caribien og det østlige Asien, hvor 90 procent af børnene i dag går i skole. Men i flere af de afrikanske lande syd for Sahara er man langt fra at nå målet. I alt er 121 millioner skolesøgende børn stadig ikke begyndt i skole.

MÅL 3: FREMME LIGESTILLING OG SIKRE KVINDERS RETTIGHEDER

Det er vanskeligt at vurdere opfyldelsen af dette mål, men FN bruger blandt andet adgangen til uddannelsessystemet som kriterium. Og set med de briller går det i den rigtige retning mange steder, bortset fra i landene syd for Sahara og i Syd- og Vestasien. **I mange udviklingslande vil der være lige adgang for drenge og piger til grundskolen i 2005.**

MÅL 4: MINDSKE SPÆDBARN- OG BØRNEDØDELIGHEDEN

Udviklingen går i den rigtige retning i Nordafrika, Latinamerika og dele af Asien. Men **i landene syd for Sahara er børnedødeligheden faldet alt for lidt de seneste 10 år.** Ud af 1.000 børn i disse lande dør 174 inden de fylder fem år. Det tal er mere end 20 gange højere end i de udviklede lande.

MÅL 5: MINDSKE MØDREDØDELIGHEDEN MED TRE FJERDELE

Usikker statistik gør det vanskeligt at vurdere udviklingen. Men **ud af de 529.000 kvinder, der hvert år dør under graviditet og fødsel, kommer 445.000 fra landene syd for Sahara og i Sydasien.**

MÅL 6: STANDSE UDBREDELSEN AF HIV/AIDS, MALARIA M.FL.

Der gives flere penge til at bekæmpe sygdommene. Sidste år var tallet 4,7 milliarder dollars, men **der er stadig langt op til de 12 milliarder dollars i 2005 og 20 milliarder dollars i 2006, som er nødvendigt for at komme hiv/aids til livs inden 2015.** Samtidig steg antallet af mennesker med hiv/aids fra 35 millioner i 2001 til 38 millioner i 2003.

MÅL 7: SIKRE MILJØVENLIG OG BÆREDYGTIG UDVIKLING

Beskyttede områder bliver mindre og færre i alle dele af verden, især i lande med regnskove. Men **flere har fået adgang til rent drikkevand.** I Sydasien gælder det dog stadig kun 52 procent af befolkningen og i landene syd for Sahara 58 procent. Udviklingen går for langsomt i forhold til at nå målet i 2015, især hvad angår kloakering og spildevandsrensning.

MÅL 8: SKABE GLOBALT PARTNERSKAB FOR UDVIKLINGEN

De rige giver mere bistand til verdens fattige. I 2003 nåede bistanden et højdepunkt: 68,5 milliarder dollars – dog påvirket af udgifter i Afghanistan og Irak. Men der er stadig lang vej til de 100 milliarder dollars årligt i bistand, som er nødvendigt, hvis u-landene skal kunne opfylde 2015 Målene. Globalt partnerskab handler også om retfærdig verdenshandel og gældslettelse og billigere medicin til u-landene.

Læs mere om, hvor langt verden er kommet:

<http://2015.danida.dk/da/>

http://www.undp.dk/article.asp?Article_Id=1703

Væk fra donorstyring

Donorharmonisering er et vigtigt værktøj i forhold til de rige landes Mål 8 forpligtigelse om at yde bedre bistand.

Af Ulrikke Moustgaard, Lusaka

I de lange gange i Zambias finansministerium i Lusaka summer luften af aktivitet. Velklædte embedsmænd og – kvinder bevæger sig i hastigt tempo op og ned af trapper og ind og ud af kontorer. For blot et år siden ville aktivitetsniveauet måske have virket endnu heftigere.

For siden Zambia i 2003 indgik i det såkaldte *Harmonisation in Practice*-initiativ, har ministeriet fået lettet arbejdsbyrden i et omfang, der kan mærkes. Før i tiden ville alle de donorer, der støtter Zambia økonomisk, sikre sig, at deres penge nu også gik i de rigtige lommer og havde effekt i praksis. Det betød, at landets finansministerium brugte

mængder af arbejdstimer og penge på at gå til møder og lave rapporter og monitoreringer til donorerne. Og dette vel at mærke uden at have den helt store indflydelse på, hvor donorerne penge bedst kunne bruges.

Men med *Harmonisation in Practice*-initiativet, hvor 11 lande er gået sammen om at koordinere bistanden til Zambia, er en del af arbejdsbyrden forsvundet.

- Ud af ministeriets 700 ansatte brugte godt 20 procent tidligere al deres tid på donorsamarbejdet. Dette tal er i dag halveret, fortæller vicefinansminister Mutati.

- Vi har fået meget mere spillerum og kontrol over vores egen skæbne, siger han.

Ejerskab, tak!

På grund af manglende gennemsigtighed i Zambias administration har korruption været et stort problem for landet – også når det gælder udviklingshjælp fra for eksempel Danmark.

Derfor har mange donorer valgt at give penge til enkelte projekter frem for til Zambias statskasse. Men for Mutati og hans kolleger har denne form for støtte voldt mange problemer. Et er som sagt arbejdsbyrden i samarbejdet med donorerne. Et andet er en meget svag styring af økonomien i landet og dets forskellige sektorer, fordi mange donorer eksempelvis meget gerne vil støtte kampen mod aids eller for kvinders rettigheder, mens færre har spyttet penge i 'kedelige' emner som landbrug eller turisme, som Zambia selv gerne vil have opprioriteret.

- Donorerne har deres darlings, og vi er blevet oversvømmet med penge i nogle sektorer – ikke mindst sundhedssektoren – mens andre er næsten tomme, fortæller Mutati.

Ubalancen har derfor også betydet, at Zambia har brugt penge, der egentlig skulle være gået til donorprioriteter, til at dække andre af landets udgifter på de områder, hvor lommerne var tomme.

- Så over for vores partnere har vi selvfølgelig ikke fremstået særligt troværdige, siger Mutati.

Med *Harmonisation in Practice*-initiativet har Zambia nu selv fået mulighed for at sidde med ved bordet med donorerne, som er villige til at gå sammen og koordinere indsatsen, så donorpengene bliver spredt mere fornuftigt. Det giver også en mental bonus.

- Før var det 'donorprojektet dit og dat' og 'deres' penge, men nu føler vi selv et ejerskab, når vi kan være med til at bestemme over bistanden, siger Mutati.

Til gengæld har Zambia forpligtet sig til at lave åbne og gennemsigtige regnskaber, så alle – både donorer og zambianske parlamentarikere – ved præcist, hvad statens og donorerne penge går til.

En god historie

Også i donorkredse er man ret tilfreds med *Harmonisation in Practice*-initiativet.

- Samarbejdet mellem donor- og modtagerlande gør udviklingsbistanden mere effektiv, når man kan samle kræfterne på visse områder. Men samarbejdet betyder også, at vi har fået en ærligere og dybere dialog på mere lige vilkår, siger Danmarks ambassadør i Zambia Orla Bakdal. Han fremhæver især ejerskabsfornemmelsen hos modtagerlandet.

- Det er den, der er vigtig, fordi den giver bæredygtighed. Zambia får større indflydelse på, hvad vi går rundt og laver i partnerskabets hellige navn, og får dermed også selv en fornemmelse af ansvar. Partnerskab er ikke et begreb, der altid fungerer i praksis. Når det for eksempel drejer sig om vedligeholdelse i donorprojekter er holdningen ofte: 'Når projektbilerne er kørt i stykker, kan vi bare gå til donorerne og få nogle nye.' Nu bliver vi faktisk taget mere alvorligt, siger han.

I andre afrikanske lande, såsom Tanzania, har donorstyringen også udviklet sig til det, som mange betragter som et donorsyndrom. Det indebærer, at landet er blevet alt for afhængigt af donorerne handlekraft og derfor helst ikke selv vil træffe beslutninger. Også det fænomen kan en ejerskabsfornemmelse forebygge.

Om *Harmonisation in Practice*-initiativet vil blive ved med at være en god historie for både Danmark, Zambia og andre donor- og udviklingslande vil fremtiden vise.

Succesen vil i høj grad afhænge af, hvordan baglandet i donorlandene vil reagere – ikke mindst på politisk plan. For hvad trækker flest stemmer: At ville bruge sine borgere skattekrone på at redde mor-og-barn-liv på barselsgangene i Zambia, eller at bruge dem på et 'kedeligt' emne som landbrug?

2015 – en blandet velsignelse

De rige lande leverer varen, når det gælder det om at skaffe mere bistand til verdens fattigste.

Men flere penge giver ikke nødvendigvis mere udvikling for verdens fattigste. Nye alliancer giver håb om mere effektiv bistand i fremtiden.

Af Miriam Katz

Haves: Flere end en milliard mennesker, der lever for under én dollar om dagen.

Ønskes: Mindst 50 milliarder dollars mere i bistand fra de rige til de fattige.

Sådan lyder ønsket fra FN, og som noget nyt har de største globale givere ikke på forhånd revet ønskesedlen itu med ord som 'urealistisk' og 'umuligt'.

- Tværtimod stiger den globale udviklingsbistand, samtidig med at der opstår nye, stærke alliancer i international bistandspolitik, fortæller direktør for UNDP's nordiske kontor Poul Grosen.

- FN, Verdensbanken og Den Internationale Valutafond er mere enige end nogensinde om, hvor mange penge det rent faktisk er nødvendigt at give i bistand, siger han.

- Tidligere slog vi Verdensbanken og Valutafonden oven i hovedet med idealistiske mål, de ikke ville følge. _I dag er vi stort set enige om både mål og midler, og det er et kæmpe gennembrud for udviklingen i de fattigste lande, siger Poul Grosen.

Målene, der er enighed om, er FN's 2015 Mål, som 191 af verdens nationer har forpligtet sig på i den såkaldte Millenniumerklæring. De går blandt andet ud på at halvere andelen af verdens fattige og sultende, få flere børn i skole, og bremse hiv/aids-epidemien inden 2015.

Midlerne, som der altså nu næsten er enighed om, er de fattigdomsstrategier, som Verdensbanken og Valutafonden (IMF) kræver af udviklingslandene, før de kan få bistand eller lån.

- Lige nu er vi meget tæt på at få kædet 2015 Målene direkte sammen med fattigdomsstrategierne, hvilket vil give en helt ny sammenhæng i global udviklingspolitik, siger Poul Grosen.

Kobles 2015 Målene på fattigdomsstrategierne, vil det betyde, at de fattigste lande ikke længere skal lede forgæves efter penge i budgetterne for at opfylde de ambitiøse FN-mål. I stedet skal u-landenes budgetter tilrettelægges ud fra en behovsanalyse af, hvad det rent faktisk vil koste at nå 2015 Målene. Og så skal lån og bistand fra Verdensbanken, Valutafonden og andre donorer kanaliseres direkte over i budgetterne, så målene kan nås.

Et skud i foden

Denne type bistand, såkaldt budget- og sektorstøtte, vinder frem i disse år – dog uden en direkte kobling med 2015 Målene. Men ikke alle bifalder tidens trend i udviklingspolitikken, der sker på bekostning af støtte til specifikke udviklingsprojekter.

En af kritikerne er skandinavisk Afrika-forsknings grand old man Göran Hydén, der i år er gæsteprofessor ved Aarhus Universitet.

- Man får simpelthen ikke nok udvikling for pengene med budget- og sektorstøtte. Pengene forsvinder ind i modtagerlandenes finansministerier, hvor der er stor risiko for, at de bliver brugt til noget andet end aftalt. Ofte til konfliktløsning på bekostning af fattigdomsbekæmpelse, siger Göran Hydén, der har boet og arbejdet mange år i Uganda, Kenya og Tanzania, dels for *Ford Foundation*, dels for universiteterne i Dar es-Salaam og Nairobi.

Hydén er i dag bosat i USA, hvor han er æresprofessor ved University of Florida.

Han mener, at de rige lande er langt fra at opfylde det 8. af 2015 Målene om at skabe globalt partnerskab for udvikling. Årsagen er ganske enkelt givernes berøringsangst.

- I dag holder de rige lande sig på sikker afstand af den besværlige virkelighed i udviklingslandene. Det er en ulykkelig situation, for mange af de fattigste lande både vil og kan samarbejde. Og ægte partnerskab mellem givere og modtagere ville hjælpe mange flere mennesker, end den nuværende form for bistand gør. Men det kræver, at givne involverer sig aktivt i partnerskabet, siger han.

Han foreslår at gå helt væk fra budget- og sektorstøtte og i stedet fordele udviklingsmidlerne via selvstændige, nationale fonde i de fattige lande. Fondene skulle bestå af repræsentanter fra modtagerstat, landets civilsamfund og givere. Og pengene skulle så gå til de ansøgere, der kunne præsentere de bedste udviklingsprojekter.

- Sådan kunne man sikre, at pengene blev brugt rigtigt. I dag stiller givne krav om reformer og god regeringsførelse til gengæld for bistanden, men de er tit helt ude af trit med virkeligheden i udviklingslandene. Ofte mangler der grupper, der er stærke nok til at bekæmpe korruption og andre svagheder i modtagerstaten, konstaterer Göran Hydén, der hilser den øgede bistand velkommen, men synes, FN overdriver pengenes betydning for udvikling.

- Mange problemer i Afrika kan løses med få midler. Der, hvor vi virkelig har mulighed for et gennembrud, er ved at dele ansvaret for, hvordan bistandsmidler bruges i u-landene. Her burde lande som Danmark og Sverige gå i front, men som det er nu, skyder donorlandene sig selv i foden ved ikke at vise, at de penge, vi giver, kan udnyttes langt bedre, siger han.

Strømligning af bistanden

At udviklingsbistanden er alt for ineffektiv, kan Poul Grosen, der har mange års NGO-erfaring som generalsekretær for Mellemløst Samvirke, godt være enig i. Men han er ikke i tvivl om, at den eneste vej frem er, at u-landene selv tager mere ansvar for deres egen udvikling – og at givne så i øvrigt bliver bedre til at samordne og strømline bistanden.

- Vi ved, efter mange års erfaring, hvad der virker, og hvad der ikke virker i bistandspolitikken. Og det er altså helt centralt, at udviklingslandene tager ejerskab over udviklingen. Til gengæld skal de så forpligte sig til at levere god regeringsførelse. Og vi skal gøre bistanden mere langsigtet og effektiv, siger Poul Grosen, der blandt andet henviser til Zambia og harmoniserings-initiativet, der søger at opfylde det 8. 2015 Mål, der ikke kun handler om at skaffe mere, men også bedre bistand.

Alligevel, og trods de fine intentioner, er 2015 Målene en blandet velsignelse, mener Göran Hydén.

- Det har både fordele og ulemper at sætte en tidsgrænse for, hvad man vil opnå. Det øger bevidstheden om problemerne og mobiliserer kapital. Men når det gælder selve udviklingen, skaber man en situation, hvor man ikke giver sig tid til at lære af det, man allerede har gjort, siger han.

Når tiden frem mod år 2015 er gået, vil verden sandsynligvis have nået målene – men det bliver takket være den høje økonomiske vækst i Kina, Indien og dele af Sydøstasien.

- Tilbage står de fattigste i Afrika og Latinamerika. Mange af dem vil sandsynligvis ikke have mærket nogen forbedringer, når vi kommer til 2015, måske snarere tværtimod, siger Göran Hydén og peger på den vigtigste hindring for udvikling i de fattige lande: Handels- og toldbarrierer på verdensmarkedet. Selv om det 8. af 2015 Målene også forpligter de rige lande på at sikre retfærdige handelsregler, ser Hydén ingen fremskridt i den retning:

- Indtil videre har de rige lande ikke gjort nogen væsentlige indrømmelser. Vi i de rige lande er ikke villige til at afgive vores privilegier. Sådan er virkeligheden, men vi må forsøge at skabe en situation, hvor alle alligevel har noget at tjene på den eksisterende verdensorden. Så folk oplever, at de gør fremskridt, selv om det sker på forskellige udviklingstrin. Ellers risikerer målene at skabe en farlig blanding af desillusion og kynisme i de fattigste lande.

Den risiko ser Poul Grosen også, men i en lysere optik:

- Det er absolut nødvendigt, alene af strategiske sikkerhedshensyn, at de rige lande opfylder 2015 Målene. Forventningsniveauet er sat højt, vi skal levere varen, og vi er på rette vej, siger UNDP-direktøren og understreger, at det især er de afrikanske lande, der behøver et massivt økonomisk input. Bistanden til Afrika faldt med 45 procent op gennem 1990'erne, og i dag synes landene syd for Sahara at sidde fast i en håbløs fattigdomsfælde.

- Derfor er det vigtigt, at vi fremover måler, hvor meget af bistanden der går til Afrika. Lige nu er FN og Danmark i front med cirka 60 procent af udviklingsmidlerne øremærket Afrika, fortæller Poul Grosen, der fastholder optimismen

- I dag diskuterer de rige lande ikke, om de skal give mere bistand. De diskuterer, hvor meget mere de skal give. Og man må ikke glemme, at idéen med det 8. af 2015 Målene jo er at levere så meget bistand, at vi kan holde op med at give bistand fremover, siger han og låner en metaforisk fortælling af Jeffrey Sachs, der er Kofi Annans særrådgiver for FN's 2015-projekt.

- Verdens nød og elendighed er som en ildebrand, hvor man hidtil kun har sendt en enkelt brandmand, for så at konstatere, at han ikke kunne slukke ilden. Det spørgsmål, vi stiller nu, er: Hvad med at sende et helt brandkorps? Det kunne jo være, det var mere effektivt.

FLERE PENGE PÅ BORDET

I dag giver de rige lande mere _i bistand til de fattige end nogensinde: over 68,5 milliarder dollars. Det er en stigning på over _16 milliarder dollars i forhold til år 2000, der dog delvis skyldes udgifter i Irak og Afghanistan. Stigningen skal også ses i sammenhæng med, at bistanden til Afrika faldt med hele 45 procent op gennem 1990'erne.

USA er verdens største donor, selv om landet giver langt under de 0,7 procent af BNP i bistand, som alle OECD-lande for år tilbage lovede FN at give.

Danmark giver 0,8 procent af BNP i bistand og er således blandt de fem lande i verden, _der lever op til løftet om at give 0,7 procent af BNP.

De kommende år vil flere af de største donorer give mere i bistand. Senest har EU lovet at fordoble sin bistand for at sikre, at 2015 Målene nås. Desuden har blandt andet Storbritannien, Spanien og Frankrig i år bebudet at øge deres bistand, så de når op på at give 0,7 procent af BNP.

Kilder: UNDP, OECD/DAC m.fl.

miriam.katz@vip.cybercity.dk

Bomuld til spotpris

I løbet af 1990'erne er antallet af tekstilfabrikker i Zambia faldet fra 140 til 8.

Af Ulrikke Moustgaard, Mumbwa

Med langsomme bevægelser trækker hun de hvide, bløde klumper op af lærredssækken og ser et kort øjeblik på dem, før hun smider dem videre ned på gulvet til alle de klumper, der ligger som små snedriver omkring hendes ankler.

Det er eftermiddag på bomuldsfabrikken *Dunavant* i Mumbwa, Zambia, og den midaldrende kvinde arbejder sammen med sine to kvindelige kolleger koncentreret om deres opgave: At udtage stikprøver fra det rensede bomuld for at tjekke, om de andre medarbejdere fra *Dunavant*, der har samlet, sorteret og rensat kilovis af bomuld i løbet af dagen, har gjort deres arbejde godt nok. Skulle der mod forventning dukke nogle frø eller urenheder op mellem klumperne, får ingen af deres kolleger denne uges bonus for godt udført arbejde.

Fabrikken i Mumbwa er en af Zambias største tekstilvirksomheder, og den er samtidig en af de få, der indtil videre har kunnet holde skindet på næsen i den økonomiske krise, der ellers har ramt hele bomuldsbranchen verden over siden midten af 1990'erne.

Priserne på verdensmarkedet er faldet drastisk – så drastisk, at bomuld ikke har været billigere siden 1930'erne, forlyder det. Samtidig er de fattigste lande som Zambia ekstra klemte i krigen om bomulden, fordi vestlige landes støttepolitikker til egen produktion har gjort det svært at konkurrere på både pris og kvalitet. For et land som Zambia er det en katastrofe. Bomuld er nemlig sammen med kobber en af landets mest betydningsfulde eksportvarer.

Oven i kommer liberaliseringen af det zambiske marked, der har haft alvorlige konsekvenser for flere sektorer – ikke mindst tekstilindustrien. Mens Zambia havde 140 tekstilfabrikker i 1991, er der i dag kun otte tilbage.

At *Dunavant* har kunnet klare sig, skyldes i høj grad, at virksomheden ikke baserer en særlig stor del af sit salg på eksport, men satser på kunder i Zambia. Men også kunderne har problemer med at købe bomuld hos *Dunavant*. For tøjkerne har ikke særlig mange penge at rutte med, og mange foretrækker at købe brugt tøj fra udlandet frem for tøj fremstillet i Zambia. Det er nemlig blevet en del billigere i Zambia.

Det skyldes, at afgiften på tekstilprodukter er blevet fjernet, og dermed kan den lokale tekstilindustri ikke længere konkurrere med billigt genbrugstøj, der kommer udefra.

Afrika -usynlig i den globale handel

Retfærdig handelspolitik er andet end den frihandel, der i årevis er blevet forhandlet om uden synderlige resultater. For eksempel må de fattigste lande tage magten over deres egne naturrigdomme. Og det kræver stærkere stater i u-landene, mener forskere.

Af Miriam Katz

11 procent af verdens befolkning er afrikanere. To procent af den globale eksport kommer fra Afrika.

At verdensmarkedet stort set er lukket land for de fattigste lande, skulle FN's 2015 Mål have været med til at ændre.

I det sidste af de otte mål forpligter de rige lande sig blandt andet til at sikre retfærdige handelsregler og tage særlige hensyn til de mindst udviklede lande i handelspolitikken. Men efter fem år med FN's 2015 Mål ser UNDP's ekspert på området David Luke ikke særligt lyst på udviklingen.

- Lige nu driver 2015 Målene ikke processen i verdenshandelsorganisationen WTO. Jeg er skeptisk over for, om de rige lande overhovedet tager målene med i deres overvejelser, når de forhandler, siger han og henviser blandt andet til drøftelserne om bomuld i den såkaldte Doha-udviklingsrunde. Her ønskede fire vestafrikanske lande i sommer at sætte et særligt punkt på dagsorden for at drøfte de faldende bomuldspriser, som især skyldes USA's bomuldsstøtte. Det lykkedes ikke, selv om et WTO-panel tidligere på året faktisk konkluderede, at den amerikanske bomuldsstøtte er handelsforvridende:

- Hvis EU og USA virkelig tog 2015 Målene alvorligt, ville de have fundet en løsning, så de vestafrikanske bomuldseksportører kunne komme ind på verdensmarkedet, siger David Luke, der dog understreger, at der stadig forhandles om bomuld som del af landbrugsforhandlingerne, og at det er svært at spå om det endelige resultat. Næste møde i Doha-runden afholdes i Hongkong i december 2005.

I Doha-runden forhandler WTO-landene om en mere åben og fair verdenshandel, men indtil videre er det kun blevet til vage hensigtserklæringer.

Det mest konkrete resultat nåede man i sommer med en aftale om at afvikle EU's eksportstøtte. Der er dog ingen tidsfrist for afviklingen, og i øvrigt udgør eksportstøtten kun 1-2 procent af de i alt 300 milliarder dollars, de rige lande hvert år giver i støtte til deres egne landbrug.

Stadig barrierer for handel

Imens betaler de fattige prisen. Deres varer kan fortsat ikke konkurrere med de kunstigt lave priser på de støttede vestlige markeder. Og adgangen til de rige landes markeder er fortsat begrænset af kvoter, told og strenge regler om blandt andet fødevarer sikkerhed.

Barrierer er der altså stadig mange af på verdensmarkedet, trods åbninger som EU's *Everything But Arms-program* og USA's *African Growth and Opportunity Act*, som i princippet åbner grænserne for u-landenes eksportvarer.

- De industrialiserede lande har et væld af udviklede regler og standardkrav, som udenlandske varer skal opfylde, lige fra størrelsen på dåsepotter til indholdet af bestemte stoffer i fødevarer, fortæller Amin Alavi, Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS). Han arbejder for øjeblikket på en ph.d.-afhandling om udviklingslandenes rolle og konfliktløsning i WTO.

- Fattige lande mangler ofte ekspertisen til at videreformidle viden om de komplicerede tekniske handelsregler til lokale eksportører. Samtidig er mange u-lande ikke klædt godt nok på til at deltage i WTO-samarbejdet. For eksempel udnytter de ikke, at man i WTO kan lægge sag an mod andre stater, hvis man som eksportør mener, man bliver uretfærdigt behandlet. Resultatet er, at mange udviklingslande ikke får nok ud af de frihandelsmuligheder, de reelt har, siger Amin Alavi.

Skat og royalties

- Men retfærdig handel er andet end frihandel, påpeger cheføkonom i Carl Bro-gruppen Karen Helveg Petersen. Hun henviser især til de afrikanske landes muligheder i energisektoren.

- I dag går Afrika glip af indtægter for milliarder, fordi landene har afgivet magten over deres egne naturressourcer. Olie og gas for enorme beløb udvindes af multinationale selskaber, som betaler alt for lidt i skat og royalties til statskasserne. Simpelthen fordi de afrikanske landes regeringer er for svage, når de forhandler med drevne udenlandske forretningsfolk. Oven i købet betaler olieselskaberne mange af lederne under bordet for at påvirke niveauet for skatter og afgifter eller for at få landene til at acceptere ugunstige beregningsmetoder. Desuden er der ofte svind i de skattekrone, staten får ved salg af for eksempel olie, så indtægterne ikke kommer landets befolkning til gode, siger hun.

Det ses for eksempel i Nigeria. Her koster det 2,5-3 dollars at udvinde en tønde olie. Prisen pr. tønde er cirka 45 dollars på verdensmarkedet. Hvis den nigerianske stat blot tog 10 dollars pr. tønde i skat, kunne det give over ni milliarder dollars i statskassen årligt med de 2,5 millioner tønder, som Nigeria producerer om dagen. Det er mere end statsbudgettet for 2003.

- Og Nigerias befolkning kunne jo nok godt bruge ni milliarder dollars, konstaterer Karen Helveg Petersen tørt.

- Men pengene er der ikke. Om det så er, fordi det er lykkedes olieselskaberne at hive uforskammet meget profit ud af Nigeria, eller det skyldes, at landets ledelse er løbet med pengene, er uvist. I hvert fald er det et problem, som donorlande som Danmark er alt for lidt opmærksomme på. Her kunne vi gøre en forskel ved at stille viden og ekspertise til rådighed for udviklingslandene, så de ikke sælger ud af deres egne naturrigdomme, siger hun og foreslår, at Danmark støtter det engelske *Extractive Industries Transparency Initiative*, der arbejder på at få økonomiske transaktioner mellem multinationale virksomheder og u-landes regeringer frem i lyset.

- Det er ironisk, at donorer som Danmark stolt viser pæne, nybyggede skoler i u-landene frem for offentligheden, mens vi overser, at der foregår ødelæggende og temmelig ufine handler i baggården – som donorpengene så reelt kompenserer for, siger cheføkonomen i Carl Bro-gruppen.

Behov for protektionisme

At Afrika i dag er stort set usynlig i den globale handel, skyldes både indre og ydre faktorer. Til sidstnævnte hører faldende priser på vigtige eksportvarer som kaffe, sukker og bomuld – samt Vestens landbrugsstøtte og tekniske handelshindringer. Alligevel er frihandel ikke en mirakelkur for Afrika, mener adjunkt ved Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet, ph.d. Anne Mette Kjær.

- At fjerne handelsbarrierer er nødvendigt, men slet ikke tilstrækkeligt til at få Afrika integreret i verdensøkonomien. Samtidig med at de rige lande fjerner deres egen støtte, må de fattigste have lov at bruge samme protektionistiske

strategier, som vi i den industrialiserede verden benyttede os af, da vores økonomier voksede frem, siger hun, der blandt andet bakkes op af en analyse fra Fødevarerøkonomisk Institut ved Landbohøjskolen.

Den forudser, at konkurrencestærke udviklingslande som Kina, Indien og Brasilien vil snuppe hovedparten af u-landenes gevinst, hvis alle handelsbarrierer fjernes. De afrikanske lande står til at tabe 181 millioner dollars årligt på frihandelen, mens de rige lande vinder mest.

Skal de afrikanske lande ind på verdensmarkedet, må de i første omgang styrke handelen i og ikke *ud* af Afrika, lyder det fra Den Afrikanske Unions initiativ NEPAD (*New Partnership for African Development*). I dag udgør handelen mellem de afrikanske lande bare 8 procent af regionens totale eksport. Anne Mette Kjær er – som mange Afrika-kendere – behersket optimist med hensyn til NEPAD's gennemslagskraft:

- Spørgsmålet er, om NEPAD og Den Afrikanske Union stadig er en kaffeklub for regeringsledere, der kun er interesserede i at opretholde status quo. De har lovet at kigge hinanden i kortene med såkaldte *African peer-reviews*, der skal holde landene fast på blandt andet god regeringsførelse og demokrati. Tiden vil vise, om de også er parate til at bruge sanktioner over for de medlemmer, der ikke lever op til kravene. Men når de delegerede ved Den Afrikanske Unions møder stadig rejser sig op og klapper ad folk som Robert Mugabe, kan man da godt have sine tvivl.

Nordisk Afrika Initiativ

Det Nordiske Afrika Initiativ skal forbedre de fattigste landes muligheder i verdenshandlen.

Af Miriam Katz

Det ku' være så sødt, men så' det faktisk surt.

Tørret frugt og nødder kunne være en sød eksportsucces for de afrikanske lande. Men på grund af EU's strenge regler om fødevarer sikkerhed, går Afrika glip af eksportindtægter for over 600 millioner dollars om året. Det viser beregninger fra Verdensbanken.

Den sure historie om udebleven eksport af tørret frugt og nødder er bare et af eksemplerne på de barrierer, der forhindrer de fattigste lande i at afsætte deres varer på verdensmarkedet.

I dette tilfælde er der tale om EU's sundhedskrav. Sagen er nemlig, at tørret frugt og nødder, produceret under primitive forhold, indeholder for meget af stoffet aflatoxin, som mistænkes for at være kræftfremkaldende. At mange eksperter vurderer risikoen til at være ekstrem lille, har endnu ikke fået EU til at fjerne kravet.

Men måske kunne eksportfiaskoer som denne undgås i fremtiden, hvis udviklingslandene kendte mere til de internationale normer og regulativer, der gælder for fødevarer. Og hvis de i øvrigt var klædt bedre på til at tale deres sag i verdenshandelsorganisationen WTO - især i den igangværende Doha-udviklingsrunde, hvor landene forhandler om en mere åben og fair verdenshandel.

Derfor har Danmark sammen med blandt andet Sverige søsat Det Nordiske Afrika-initiativ, hvor afrikanske og nordiske embedsmænd og politikere på en række møder drøfter, hvordan Afrika bliver bedre til at udnytte de eksisterende muligheder på verdensmarkedet.

- Efter at Doha-forhandlingerne brød sammen i Cancún sidste år, stod det klart, at der er behov for en dialog om, hvordan alle parter kan være med til at nå resultater der er i udviklingslandenes interesse, siger Albert Wright, chefkonsulent i Udenrigsministeriets kontor for erhvervsmæssige rammetingelser, som er med til at arrangere Det Nordiske Afrika-initiativ.

Målet med Det Nordiske Afrika-initiativ er blandt andet at øge kendskabet til regeljunglen på fødevarer- og tekstilområdet, så de afrikanske eksportører bliver bedre til at fremstille varer, der lever op til kravene på det verdensmarked, de har så stort behov for at trænge ind på.

Det Nordiske Afrika-initiativ holdt sine første møder i Dar es Salaam i november, og de fortsætter på ministerniveau i begyndelsen af næste år.

DE FATTIGSTE EKSPORTERER MINDRE

Fra 1950 til 2000 faldt de mindst udviklede landes andel af den globale eksport fra 3 procent til cirka 0,5 procent. 52 procent af denne beskedne andel var fordelt på kun tre lande, Angola, Bangladesh og Yemen.

Kilde: *Status for 2015 Målene*, Udenrigsministeriet, 2004.

Stress i klasseværelset

Masser af lærere i Zambia kan ikke få job, selvom skolerne skriger på flere lærere. Børnene vil bare gerne lære mere – og så undgå, at taget i klasseværelset falder ned.

Af Ulrikke Moustgaard, Kaoma

Han griner skævt, da talen falder på bambuspinden på katederet.

- Dén der? Den bruger jeg til at pege med, siger Hicks Kalyanya Chpango og begynder at fægte med pinden foran tavlen i klasseværelset, hvor 8. klasse i *Lui Basic School* i Kaoma i *Western Province* i Zambia har geografi.

Men det går ikke. Hele klassen bryder ud i grin. Og Hicks Kalyanya Chpango må gå til bekendelse.

- Man kan også bruge den til at disciplinere de unge mennesker. Du ved – autoritet. Bare det at have pinden i hånden virker ret præventivt, og ellers får de et lille slag over ryggen.

Hicks Kalyanya Chpango har brug for at kunne holde disciplinen i 8. klasse. Han skal nemlig holde styr på eleverne i både 8. og 9. klasse på én gang, fordi der er ikke nok lærere på Lui Basic School. De er syv lærere til 600 elever. Og Hicks Kalyanya Chpango må derfor løbe i rutefart mellem 8. classes geografiundervisning og 9. classes historieundervisning i lokalet ved siden af.

Situationen på Lui Basic School er langtfra enestående. Overalt i Zambia mangler skolerne lærere. Det ironiske er bare, at der er lærere nok på spring til et job, i alt 8.000 nyuddannede lærere står lige nu uden arbejde. Men staten har ikke råd til at betale deres lønninger.

Frygt for fremtiden

Nogle af dem, der inden længe gerne vil på statens lønningsliste, er de studerende på *Mongu Teachers Training College*, der nyder godt af dansk støtte til uddannelse af lærere i Zambia. Men før de studerende kommer så langt, at de kan pynte sig med lærertitlen, skal de igennem både bøger, eksaminer og praktisk træning – og denne formiddag står der rim på dagsordenen. En energisk stemme skærer sig gennem rummet:

- Er der virkelig ingen, der kan svare på, hvad et rim er?

Piger med flettet hår og skjortebluser og drenge med pressefolder følger ivrigt underviseren, der med talende hænder og søgende øjne folder sig ud på gulvet med provokationer til de studerende:

- Er et rim en sang? Nej, vel? Er det så en historie da? Hvad skyldes denne pludselige tavshed?

Fnis løber gennem rækkerne af de 43 unge studerende, som forsøger sig med at synge *Twinkle, twinkle little star* og andre børnerim i et forsøg på at finde det svar, den aktive mand foran tavlen så gerne vil have.

Men meget sjov er der derudover ikke ved at læse til lærer. Forude venter en dyster jobsituation, der kan tage pusten fra selv de bedste.

- Lærerjobbet er det eneste, man kan få heromkring, men der er bare mange af os om budet, siger Gloria Lubinda på 19 år, som lige er begyndt på uddannelsen.

Akim Mubiana Siyanga på 31 er også bekymret.

- Der er hverken job i de offentlige eller de private skoler, siger han. Selv har han i sit tidligere job som revisor sparet nok penge sammen til at åbne en lille privatskole, hvor en lærer nu underviser 32 børn, indtil Akim Mubiana Siyanga om et år er færdig med sin ny uddannelse. Herefter vil han ansætte sig selv.

Også lærerseminariets leder ser skeptisk på situationen. Set fra sin post frygter Francis Mwiya, at det store antal arbejdsløse lærere vil få færre unge til at søge ind på hans uddannelsesinstitution.

- Derfor offentliggør vi ingen statistikker om arbejdsløshedsprocenten blandt vore studerende, siger han.

Sund fornuft

Forklaringen på lærermanglen skal findes i de krav, Verdensbanken og Den Internationale Valutafond (IMF) stiller til Zambia, før landet kan opnå gældsslettelse, mener mange.

- De har også tvunget regeringen til at introducere gebyrer i skoler og på hospitaler. Dette skal ses i sammenhæng med fattigdomsniveauet på godt 83 procent i befolkningen. Hvordan kan man forvente, at de fattige skal have råd til brugerbetaling, når de i øvrigt har mistet deres job gennem den privatiseringsproces, som Verdensbanken og IMF i første omgang pålagde vores regering? spørger økonomisk analytiker Jack Jones Zulu fra University of Zambia.

Jack Jones Zulu mener ikke, at Zambia kan indfri FN's 2015 Mål om at sikre børn uddannelse af denne grund. Samme budskab lyder fra den danske u-landsorganisation Ibis, der peger på, at også dansk udviklingsbistand dermed bliver undermineret, fordi Danmark netop støtter uddannelse af lærere i Zambia. Ibis efterlyser derfor dansk debat om, hvad Verdensbanken og IMF betyder for den danske del af FN's 2015 Mål: Det globale partnerskab og samarbejde omkring støtten til udviklingslandenes proces mod at indfri sine mål.

Den slags kritik preller dog af på Zambias vicefinansminister Mutati. Han har netop deltaget i en konference om regeringens økonomiske prioriteringer, hvor han som eneste repræsentant for regeringen stod for skud fra adskillige NGO'er. Han opstillede et simpelt regnskab. 50 procent af statsbudgettet i Zambia går til offentlige lønninger. 20 procent går til at drive det offentlige system for eksempel til vand og elektricitet. 10 procent går til at støtte eksempelvis forskning, 15 procent til at betale gæld, og så er kun fem procent tilbage. Hvordan skal man så prioritere de fem procent, som i forvejen ikke kan gøre en særlig markant forskel?

- Der er en tendens til at gøre alting meget sort-hvidt. Det er muligt, at fortiden har budt på fejl, som har at gøre med Verdensbanken og IMF, men for det første bør vi være realistiske og se fremad, og for det andet er det, Verdensbanken og IMF beder os om at gøre, logik. Betal jeres regninger! Det har vi ikke gjort længe, og at ville gøre det handler ikke om at blive pålagt urimeligheder 'fra Amerika', men om ganske almindelig sund fornuft, siger han.

Forfald

Tilbage i klasseværelserne på Lui Basic School er det ikke bare Hicks Kalyanya Chpango og hans seks kolleger, der er frustrerede over situationen med de manglende statslige midler. Lui Basic School er også ramt af besparelserne på sine ydre rammer. Af de oprindelige seks klasselokaler er der kun to tilbage, der ikke er styrtet sammen. Og et enkelt blik på de tilbageværende to klasselokaler er nok til at konstatere, at der nok ikke skal mere end en eller to regntider til, før tagene også her vil brase sammen. Skoledirektør Arnold Kakundi Biemba vrider sig i hænderne, da han dukker op foran 8. classes lokale under en sort paraply. Nok dirigerer den regnen uden om ham, men den kan ikke holde desperationen væk.

- Se, det hele falder jo sammen, siger han. – Bygningerne, lærerboligerne, tagene.

Blandt eleverne er man også ved at være trætte af at se Hicks Kalyanya Chpango fare fra et klasseværelse til det andet.

- Jeg tror, vi ville lære mere, hvis vi havde flere lærere, siger en dreng i 8. klasse.

Nogle af de andre elever kunne også godt tænke sig at få nogle flere lærere af kvindeskøn. Det er generelt et stort ønske i landets uddannelsessektor, fordi de kvindelige lærere kan virke som rollemodeller for pigerne i skolerne og dermed være med til at få dem til at blive på skolebænken.

- Vi havde en, der tog os med ud for at spille bold, det var sjovt, siger en dreng. Andre er ikke helt så sikre på, om det overhovedet er en god idé at have en kvinde som lærer.

- Kvinder er dovne og ikke lige så kloge som mænd, siger en anden. Ingen svarer ham. Men efter nogle minutter tager en pige, der ellers har gemt sig i skolebogen i et hjørne af klassen, mod til sig og rækker fingeren op.

- Det passer ikke. Kvinder er kloge og stærke, siger hun.

Hicks Kalyanya Chpango morer sig over sine elevers kommentar.

- Tror I også, kvindelige lærere er lige så søde som mandlige lærere? spørger han klassen, snupper sin bambuspind fra katederet og går ned mellem rækkerne.

- Tror I, at kvindelige lærere kun vil bruge denne her til at pege med?

Gammel gæld forgår ikke så nemt

Danmark har aflyst stort set al u-landenes gæld til os. EU følger trop. Og Verdensbanken drøfter, hvor meget den fremover vil give i gavebistand i stedet for lån. Men er det nok til, at u-landene kommer ud af gældsfælden?

Af Miriam Katz

- Intet civiliseret land skal kræve gæld ind fra lande, hvis befolkninger dør af sult, sygdom og fattigdom. Hvis ikke de rige lande totalt aflyser gælden, foreslår jeg, at I selv tager affære og holder op med at betale tilbage på jeres lån.

Sådan lød det kontroversielle råd fra Jeffrey Sachs, chefen for FN's 2015-projekt, til deltagerne på Den Afrikanske Unions årsmøde i sommer.

Men FN-chefens kontante udmelding til trods er der ikke udsigt til kollektiv betalingsnægtelse i de afrikanske lande, der hører til blandt verdens fattigste og dybest forgældede.

Tværtimod betaler mange fattige lande stadig mere tilbage på deres lån til de rige lande, end de bruger på at skaffe befolkningerne rent vand og sundhedspleje.

Sådan er situationen otte år efter, at kampagnen *Jubilee 2000* med rockstjernen Bono i spidsen slog på tromme for at gøre verden opmærksom på problemet. Kampagnen var en global græsrodssucces uden lige og blev et væsentligt startskud til det såkaldte HIPC-gældslettelses-initiativ (se boks), som Verdensbanken og Den Internationale Valutafond (IMF) iværksatte samme år.

Initiativet giver verdens fattigste lande gældslettelse på særlige vilkår, blandt andet skal landene indføre politiske og økonomiske reformer i overensstemmelse med en national fattigdomsstrategi.

Så hvordan går det nu, hvor FN's 2015 Mål sætter nyt fokus på behovet for at lette u-landenes gældsbyrde?

Ser man på de seneste rapporter og opgørelser fra blandt andet Verdensbanken, FN, private tænketanke og NGO'er, er svaret, at der er sket fremskridt, men at de dybest forgældede landes gæld stadig vokser. Især landene syd for Sahara sidder fast i gældsfælden.

En ond cirkel

Paradoksalt nok skyldes det, at mange u-lande er nødt til at optage nye lån for at få råd til at gennemføre de økonomiske reformer, som Verdensbanken og IMF kræver, før de vil give gældslettelse via HIPC-initiativet.

Reformerne indebærer blandt andet, at u-landene skal sikre balance i statsbudgetterne, som ofte kører med enorme underskud. U-landene må altså optage nye lån, så de kan få orden i statsbudgettet. På den måde kvalificerer de sig efter et bestemt tidsrum til at få droppet deres gamle gæld. Men i mellemtiden vokser ny gæld frem, som der skal betales renter og afdrag på.

Den onde cirkel betyder, at mange lande, for eksempel Zambia, ikke kan foretage de investeringer i uddannelses- og sundhedssektorerne, som er afgørende, hvis de skal gøre sig håb om bare delvist at nå 2015 Målene.

For zambianerne er konsekvensen katastrofal: *"For at kvalificere sig til en længe udsat gældslettelse er Zambia tvunget til at standse ansættelser af de lærere og det sundhedspersonale, som landet så desperat behøver"*, skriver *Global Campaign for Education*, en sammenslutning af NGO'er fra hele verden i en policy-briefing fra i år, der forsøger at gøre de rige lande opmærksom på de fattigste landes behov for total og omgående gældslettelse.

Danmark eftergiver gæld

Så langt er verdens rige lande dog endnu ikke parat til at gå. Men flere af de store kreditorer har på det seneste bebudet nye gældslettelser.

EU har annonceret, at man vil aflyse al gæld til HIPC-landene.

Tidligere på året lovede Storbritanien, at landet vil betale 10 procent af den multilaterale gæld, som de 32 fattigste u-lande skylder Verdensbanken og Den Afrikanske Udviklingsbank. Det beløber sig til cirka en milliard kroner om året indtil 2015.

Det britiske løfte blev givet i håb om at lægge pres på andre store kreditorer, vigtigst Japan og USA, om at droppe deres tilgodehavender i u-landene. Og præsident Bush blev da også umiddelbart efter finansminister Browns udmelding refereret af britiske medier for at støtte Storbritanniens plan.

Danmark har – ligesom flere andre lande – eftergivet stort set al den bilaterale gæld, u-landene skylder os. I tørre tal er der tale om eftergivelse af statslån på 4,6 milliarder kroner. Hertil kommer eksportkreditter for 467 millioner kroner og multilateral gæld for over en halv milliard kroner.

I de kommende år forventer Danmark at eftergive gæld for yderligere milliarder af kroner i den fortsatte HIPC-proces.

Samlet anslås de 27 lande, der indtil nu har kvalificeret sig til at få gældslettelse via HIPC-initiativet, at ville få reduceret deres gæld med to tredjedele, fra 77 milliarder dollars til 26 milliarder dollars. I alt er der blevet eftergivet multilateral gæld for cirka 55 milliarder dollars via HIPC-initiativet.

Gaver i stedet for lån

Mens en del af gælden altså droppes, har de globale kreditorer tilsyneladende erkendt, at selve gældslettelsesprocessen i HIPC-initiativet øger u-landenes gældsbyrde.

Derfor har Verdensbanken og IMF for nylig lanceret et nyt kriterium, der fremover skal bruges i lånepolitikken: *Gælds-bæredygtighed*. Det betyder, at Verdensbanken vil give gavebistand, hvis den skønner, at et land ikke kan håndtere ny gæld.

- Udfordringen for disse lande er at sikre, at gælden holdes på et bæredygtigt niveau, samtidig med at man skaffer de ressourcer, der skal til for at opfylde 2015 Målene, sagde direktør for Verdensbankens gældsafdeling Vikram Nehru i september.

- I lande, der fører en fornuftig politik, men hvor det eksisterende gældsniveau betyder, at nye lån vil ødelægge bæredygtigheden af landets gæld, foreslås det, at lånene gives på mere favorable vilkår eller i form af gaver, lød de nye toner fra Verdensbanken.

De færreste tror dog, at mere gavebistand er en mirakelkur, der kan få de fattigste lande ud af gældsældnen. Den nuværende gældseftergivelse er heller ikke nok. Som det danske udenrigsministerium skriver i et notat: *"Trods den betragtelige gældslettelse melder spørgsmålet sig allerede nu, om gældslettelsen har været tilstrækkelig."* Total og omgående gældseftergivelse er der dog som tidligere nævnt ikke udsigt til. Derfor står FN's Jeffrey Sachs og hans lakoniske konklusion tilbage:

- De fattigste lande har ikke en jordisk chance for både at betale deres gæld tilbage og samtidig opfylde 2015 Målene.

PÅ VEJ UD AF GÆLDSFÆLDEN?

42 lande er blevet kategoriseret som HIPC (Heavily Indebted Poor Countries):

15 lande har nået afslutningstidspunktet, hvor de får eftergivet den aftalte gæld: Benin, Bolivia, Burkina Faso, Etiopien, Ghana, Guyana, Madagaskar, Mali, Mauritien, Mozambique, Nicaragua, Niger, Senegal, Tanzania og Uganda.

12 lande har nået beslutningstidspunktet, hvor der er afgivet løfte om gælds eftergivelse, og om at renter og afdrag eftergives frem til afslutningstidspunktet, såfremt landene blandt andet gennemfører fattigdomsstrategier: Cameroun, Chad, DR Congo, Gambia, Guinea, Guinea-Bissau, Honduras, Malawi, Rwanda, Sao Tomé & Príncipe, Sierra Leone og Zambia.

11 lande har ikke nået beslutningstidspunktet på grund af interne konflikter kombineret med manglende vilje/mulighed for at gennemføre reformer: Burma, Burundi, Den Centralafrikanske Republik, Comorerne, Republiken Congo, Côte d'Ivoire (Elfenbenskysten), Laos, Liberia, Somalia, Sudan og Togo.

4 lande skønnes at kunne nå ned på en overkommelig gæld med traditionelle gældslettelsesmekanismer: Angola, Kenya, Vietnam og Yemen.

Af de 42 lande har de 27 af dem indledt sanering af deres gæld på HIPC-vilkår, fastsat af Verdensbanken og Den Internationale Valutafond (IMF). Vilkårene indebærer blandt andet, at landene skal gennemføre politiske og - økonomiske reformer i overensstemmelse med en national fattigdomsstrategi.

Kilder: Fokus på gæld, Udenrigsministeriet 2004, og Jubilee Research 2004.

CHRISTOPHERS SIDSTE REJSE *(FORTSAT FRA FORSIDEN)*

Vi følger Christophers sidste rejse på kirkegården Leopards Hill, Lusaka

Lørdag morgen den 20. november har kvinderne grædt hele natten i det lille hus i Libala i Lusaka. For Christopher er død. Salome fik beskeden på fattighospitalet. Hun kunne ikke længere klare at passe ham selv.

Ingen taler om dødsårsagen, men alle ved, at Salome venter på svar på en hiv-test, hospitalet tog for nylig. Og med syfilis og en nylig død kæreste er det ikke usandsynligt, at 34-årige Christopher hørte til de 20 procent af den zambiske befolkning, der er smittet med hiv.

Uanset dødsårsag skal Christopher have en værdig begravelse, men efter så mange begravelser i familien er et altoverskyggende problem nu penge. Begravelser er dyre, for man skal både have kiste, transport til kirkegården samt mad og drikke til gæsterne.

Tre millioner *kwacha* kan en enkel begravelse sagtens løbe op i, og det er mere end en almindelig arbejdsmand kan tjene på et par måneder.

Heldigvis kan nogen i Libala skaffe en pickup, andre spæder op med penge og ude på kirkegården Leopards Hill er en graver allerede i gang med at finde en ledig gravplads. Så Salome og familien sætter sig på ladet af en hvid Toyota og kører af sted. Ligesom de har gjort alt for mange gange før.

Da bilen drejer om hjørnet til pladsen uden for lighuset, hvor de skal hente Christopher, får luften en snert af stress. Menneskemængden på pladsen, der alle venter på at afhente deres afdøde fra lighuset, er enorm. Nogle sidder i skyggen af de få træer på pladsen, andre har sat sig på kantstenen foran små boder, der faldbyder buketter af gule roser i plasticomslag og sirligt udformede begravelseskranse. De døde koster mange penge for de efterladte, mens andre tilsvarende får en god lille forretning ud af det.

- Billige kister, råber et skilt i en lygtepæl, men overskygges fuldstændigt af det tjekkede 'kiste-showroom' nogle meter længere fremme, hvor der er kister til ethvert behov. Her er alt fra små, simple barnekister i mørkt træ til store luksuriøse, hvidlakerede kister med guldhåndtag og silkebeklædning. Også i døden er social status et emne, man ikke kommer udenom.

Salome styrer hjemmevant ind i ligkistemagasinet, hvor hun peger en lyserød trækiste ud. Første betaling er overstået. Næste venter ved indgangen til lighuset, hvor det egentlig er gratis at komme ind, men hvor man kan komme foran i køen, hvis man giver vagterne en skilling. Det gælder også i dag, hvor kisterne står linet op i en lige linje på jorden foran indgangen. Skal alle nå at hente deres lig, gøre dem i stand og køre dem på kirkegården, inden den lukker klokken 15, skal der et vist tempo til.

- Vær venlig at sikre Dem, at liget, De tager ud af lighuset, er Deres familiemedlem. Vi tager intet ansvar for ombytning, formaner derfor et skilt på muren.

Inden for i lighuset hersker travlhed. Mellem kølerummet og de to kønsopdelte vaskerum, hvor familiemedlemmer selv gør ligene i stand, farer mænd og kvinder rundt i halvmørket med deres tæppeindhyllede lig. Af og til falder en arm eller et ben uden for bylterne, der ligger stablet på metalborde i kølerummet – børn og voksne i en stor sammenblanding.

Under lighusets høje loft fældes ingen tårer. Alle har kun travlt med at få deres respektive afdøde gjort klar og komme væk igen fra stanken af død, lig og – ikke mindst – forrådnelsen hos de lig i kølerummet, der ikke er blevet afhentet, fordi familien ikke har råd til begravelsen og derfor venter på, at staten efter tre måneder fjerner liget.

Også Christophers tynde krop bæres gennem rummet og ind på vaskebordet bag de gule vægge. *No smoking*, står der på væggen.

Han bliver klædt af, spulet med en vandslange og vasket med sæbe side om side med fire andre døde. Det er Christophers storebror, der står for vasken. Han smører også Christopher ind i bodylotion og giver ham nyt tøj på, inden han lægges forsigtigt i den lyserøde kiste og bæres ud.

Den sidste rejse kan begynde.

- Dér, hvor Christopher skal hen, er der fyldt med blomster. Der er ikke problemer, der er kun fred, synger Salome og de andre kvinder, da Toyota'en forlader pladsen foran lighuset med Christopher og familien på ladet.

Men inden Christopher kan blive lagt i sin grav, venter et svært øjeblik: Det sidste farvel i kapellet. At det er en hård oplevelse, uanset hvor mange begravelser, man går til, vidner lydene fra ulykkelige mænd og kvinder uden for kapellet om. De hulker højlydt og må støtte sig til hinanden for ikke at falde om. Deres stemmer skærer i ørerne.

Inde i kapellet er det et barn på halvandet år, der skal tages afsked med. Han blev kvalt, da han slugte en rå bønne. Kvinderne i rummet begynder at besvime og må bæres ud i armene af to mænd. En anden kvinde forsøger desperat at lukke barnets mund, indtil en mand tvinger hendes hænder bort. Også Salome bliver overvældet af synet af sin bror, da den øverste tredjedel af det lyserøde kistelåg åbnes, og tæppet foran hans nyvaskede ansigt bliver fjernet. Hendes gråd smitter de andre kvinder i Christophers liv. Han var afholdt af alle. Godt nok led han af periodevis sløvhed og havde svært ved at tage sig sammen til at søge job. Men han var altid morsom, og for Salome en god trøst at have i huset, efter at hendes mand døde af tuberkulose.

Salome vil række hænderne mod ham, men får lagt en hånd på sin arm. De kan ikke blive længere. Udenfor venter alle de andre kister og pårørende, som også skal nå ind. Næste farvel siger en ung mand, der løber forvildet rundt efter en kiste med knyttede næver.

- Min hustru, min bedste ven.

For Susan, Christophers tante, er denne dag derimod blot en som alle andre. Hun har ikke tal på, hvor mange begravelser hun har været til i november, men hun tror, det har været næsten hver dag. Jo flere mennesker, man kender, desto flere begravelser går man til. Begravelser er blevet et socialt tilløbsstykke uden lige. Man kommer her flere gange om ugen – der er altid en, man kender, der dør. Christopher er nummer 9458, der bliver begravet på Leopards Hill alene i november – og alene i område 'A'. Leopards Hill må uden tvivl være et af de mest velbesøgte offentlige steder i den zambianske hovedstad.

For nogle er begravelserne ligefrem blevet en integreret del af at fornøje sig med gratis mad og drikke. I Lusaka behøver man ikke gå på bar for at drikke sig fuld. Man kan bare melde sig som frivillig graver hos en afdøds familie, der til gengæld kvitterer med litervis af den lokale majsøl, *chibuku*. På Leopards Hill betyder den ordning, at man mellem de

sørgende menneskemængder finder unge mænd, der efter en hel formiddags indtag af flere liter chibuku under en brændende sol vakler grinende og fulde rundt med hakker og spader i et forsøg på at gøre gravene færdige til kisternes ankomst. De, der i deres fuldskab er kommet bagud i tidsplanen, forsøger på fuldstændig usystematisk vis at skiftes til at hakke rundt i jorden, mens familien tålmodigt venter med ligkisten på bilerne.

Heldigvis er Christophers grav blevet færdig til tiden, og hans kiste bliver nu for sidste gang båret fra ladet. Mens en præst taler om malaria et par meter derfra ved nabobegravelsen, forsøger tre mænd at skrue Christophers kiste ned i hullet, som er blevet en smule for lille. Christopher falder næsten ud, men omsider lykkes det at få kisten ned.

Det er slut.

Salome har sat sig på jorden med strakte ben.

- Jeg har lidt, min bror, siger hun til ham, mens jorden falder ned over kisten.

- Før sørgede jeg over dig i live, nu sørger jeg over dig i døden.

Hendes kusiner begynder at synge sangen fra før.

- Dér, hvor Christopher skal hen, er der fyldt med blomster ...

Men denne gang stemmer Salome ikke i. Hun begynder i stedet at skælde Christopher ud. Hun skiftevis råber og græder.

- Jeg troede, du ville overleve. Nu er der kun mig tilbage.

Til sidst rejser Salome sig sammen med de andre familiemedlemmer og tager plads i pickup'en.

Endnu en begravelse er overstået på Leopards Hill. Endnu et menneske har forladt verden. I morgen venter en ny dag i Lusaka, og Leopards Hill bliver fyldt med sørgende igen. Men man vænner sig aldrig til det.